

КОМУНИСТИЧЕСКАТА ИДЕЙНОСТ — ВИСШ ПРИНЦИП НА НАШАТА ЛИТЕРАТУРА И ИЗКУСТВО

РЕЧ НА ДРУГАРЯ ТОДОР ЖИВКОВ НА СРЕЩАТА НА ПОЛИТЕБЮРО НА ЦК НА БКП
С ДЕЙЦИ НА КУЛТУРНИЯ ФРОНТ, ПРОИЗНЕСЕНА НА 15 АПРИЛ 1963 Г.

Драги другарки и другари,

В началото на месец април, както съобщи в своите встъпителни думи др. Митко Григоров, в Централния комитет на Партията се състоя няколкодневна среща с широк кръг представители на творческата интелигенция и други дейци на идеологическия фронт — ръководствата на творческите съюзи, бюрата на партийните организации при творческите съюзи, главните редактори на централните всекидневни вестници, главните редактори на вестниците и списанията по въпросите на литературата и изкуството, ръководствата на идеологическите институти, на киното, театъра, радиото и телевизията, секретарите по пропагандата и агитацията на окръжните комитети на Партията, членовете на идеологическата комисия на Централния комитет на Партията и Министерския съвет. На срещата се поведе откровен разговор по насъщните въпроси, които вълнуват нашата културна общественост, обстойно се обсъди работата на творческите съюзи за изпълнение на партийните решения и по-специално на решенията на Осмия конгрес на Партията в областта на литературата и изкуството.

Срещата в Централния комитет на Партията отново недвусмислено потвърди, че огромното мнозинство от нашата творческа интелигенция правилно разбира ролята и задачите на идеологическия фронт на съвременния етап в развитието на нашата страна и неуморно и последователно осъществява политиката на нашата Партия след Априлския пленум на Централния комитет и решенията на Осмия конгрес на БКП.

Какви коментари биха могли да възникнат във връзка с тази наша среща?

Коментарите могат да бъдат в няколко насоки.

Едни могат да сметнат, че съществува някакво различие между Централния комитет на Българската комунистическа партия и Централния комитет на Комунистическата партия на Съветския съюз по основните оценки и положения, които се съдържат в речта на другаря Хрушчов пред дейци на литературата и изкуството в Съветския съюз.

Други може би ще си кажат така: другарят Хрушчов постави твърдо въпросите, защото положението в Съветския съюз е едно, а нашият Централен комитет има по-либерално отношение към тия въпроси поради това, че у нас днес положението е по-друго.

Трети пък ще кажат — Централният комитет на Българската комунистическа партия най-после, след речта на другаря Хрушчов, слава богу, разбра грешките си, можа да ги види, и сега се мъчи да ги поправи.

Другари,

Аз трябва да заявя, че нито едното, нито другото, нито третото е вярно. Между Централния комитет на Българската комунистическа партия и Централния комитет на Комунистическата партия на Съветския съюз никога не е имало и няма различия нито по въпросите на идеологията, а оттука и по въпросите на литературата и изкуството, нито по каквито и да било други въпроси. (Продължителни ръкопляскания).

Във връзка с това искам да подчертая, че нашата Партия и дейците на идеологическия фронт посрещнаха и приеха с горещо одобрение и речта на другаря Хрущов по въпросите на литературата и изкуството.

Следва да кажем, че рядко събитие из областта на литературата и изкуството е имало такъв широк международен отзвук, какъвто получи срещата на Президиума на ЦК на КПСС с дейци на литературата и изкуството и произнесената на тази среща реч на другаря Никита Сергеевич Хрущов. Седмици поред това събитие вълнува международната общественост. За него пише целият световен печат. Положителният прием във всички прогресивни, демократични и комунистически среди на творческата интелигенция и острата истерична реакция на буржоазния печат, радиото и телевизията говорят съвсем ясно, че речта на другаря Хрущов е дала наше, марксистко-ленинско решение на основните, възловите въпроси из областта на идеологията изобщо и частно в литературата и изкуството. Това показва, че речта е засегнала големите проблеми на стратегията и тактиката на идеологическата битка между социализма и капитализма.

Речта на другаря Хрущов определя мирното съвместно съществуване между двете системи — социалистическата и капиталистическата, като форма на класовата борба и следователно мирното съвместно съжителство в областта на идеологията е невъзможно, недопустимо. Допускането на подобно съжителство в каквато и да е форма нанася удар по комунистическата идейност, по чистота на марксизма-ленинизма и засилва позициите на буржоазната идеология.

Дълбокият и всеобхватен анализ и изводите, които се правят за целокупния идеологически фронт, изключително важните задачи на идеологическата работа, които се поставят, придават на речта на другаря Хрущов огромно значение за по-нататъшното развитие на марксистко-ленинската идеология, на социалистическата литература и изкуство. Онези, които не искат да видят решаващото значение на тази реч за всеобщото идеологическо настъпление, което се осъществява днес, подценяват и отслабват неговата ударна сила.

Речта на другаря Хрущов е нов ярък програмен документ не само за дейците на културния фронт в Съветския съюз, но и за нашите идеологически работници. Заедно с решенията на нашата Партия ние ще използваме тази реч за издигане на нашата идеологическа работа на по-високо равнище, за нов подем на литературата и изкуството на социалистическия реализъм, за нови победи в борбата за социализъм и комунизъм.

Като оглежда своята досегашна дейност на идеологическия фронт, Централният комитет на нашата Партия не вижда абсолютно никакви основания да изменя определената от Априлския пленум на Централния комитет на БКП и потвърдена от Седмия и Осмия конгрес на Българската комунистическа партия своя линия в областта на идеологията, на литературата и изкуството. Тази наша линия, както е добре известно, ви-

наги е била и си остава класова, марксистическа линия. Това ние, нашата Партия, не го казваме само сега. Тази линия ние не провеждаме отсега, от скоро време, а още откакто възниква марксистка мисъл и се заражда марксистко движение в България.

Още Димитър Благоев — Дядото, ясно и недвусмислено насочи марксистското движение у нас към непримирима борба против буржоазната идеология. Той воюваше безкомпромисно за чистотата на марксистките принципи, непоколебимо отстояваше партийните позиции. Дядото и неговите съратници са пословични с последователната си борба против всякакви буржоазни и дребнобуржоазни примеси и влияния в пролетарската идеология, в пролетарската литература и изкуство, за идейната чистота на пролетарската литература и изкуство. Димитър Благоев съвършено определено посочваше, че е необходимо да бъде създадена такава литература и такова изкуство, които да отразяват дълбоко правдиво действителността, да бъдат тясно свързани с живота и борбата на пролетариата, на народа, да нямат други интереси и стремежи, освен интересите и стремежите на народа.

Тази непримиримост към буржоазната идеология е била винаги характерна особеност на нашата Партия.

В периода на капиталистическия гнет и фашистката диктатура у нас прогресивните сили сред българската интелигенция, под ръководството на Партията водиха тежка и неотстъпна борба за истинска народна литература и култура, дълбоко демократична, дълбоко реалистична и революционна по своя характер. Те воюваха против опитите на буржоазията и нейните псалмопевци да утвърждават чужди на трудовия народ възгледи и разбирания, да отвлечат неговото съзнание от палещите въпроси на деня, да разколебават волята му за борба, да насаждат апатия, примиренчество, песимизъм. Те водиха непримирима борба срещу златорождината. Това всъщност беше борба против буржоазните концепции по въпросите на литературата и изкуството. Твърда, последователна борба водеше нашата Партия през този период и против откритите фашистки представители на литературата, изкуството и журналистиката у нас.

След 9 септември 1944 година една от главните задачи на нашата Партия беше разчистването на авгиевите обори от буржоазното мислене и влияние, утвърждаването и по-нататъшното развитие на марксистко-ленинската идеология във всички сектори на нашата работа. Това беше борба срещу фашизма, срещу национализма, срещу шовинизма, срещу всичко онова, което буржоазията беше оставила в идеологията, в съзнанието на хората и с което ние не можехме съвместно да съществуваме, което следваше из корен да изтръгнем. Това беше борба за победата на нашата, пролетарската класова идеология. Не един път и преди, и след 9 септември Георги Димитров е предупреждавал, че борбата против капитализма и неговите остатъци у нас не може да се води успешно без непримиримо настъпление срещу буржоазната идеология, срещу всички нейни прояви, че тази борба на живот и смърт не може да не закипи и в областта на литературата и изкуството.

Тези ленински принципи за борбата на идеологическия фронт са неотклонно ръководство на нашата Партия и през периода до Априлския пленум на ЦК на БКП, през периода на култа към личността, и след Априлския пленум — до днешното наше съвещание; те са и ще бъдат наши ръководни принципи до тогава, докато съществува капитализмът и буржоазната идеология. (Ръкопляскания.)

Затова ние нямаме основания да отричаме колосалната работа, която нашата Партия извърши до Априлския пленум за развитието на Родината ни по пътя към социализма, включително и през периода на култа към личността. Ние не отричаме оная колосална работа, която нашата Партия, независимо от господството на култа към личността извърши за утвърждаване и развитие на марксистко-ленинската идеология у нас, за успешно осъществяване на културната революция.

Култът към личността не измени и не можеше да измени генералната линия на Партията. Слабостите, пропуските и извращенията през този период бяха от друг характер. Но по тези въпроси ние много пъти сме говорили вече, становището на Партията по тях е ясно и не е нужно подробно да се спирам на тях.

Другари,

Българската комунистическа партия е била винаги последователна и непримирима в борбата си срещу буржоазната и дребнобуржоазната идеология, срещу всякакви техни прояви, срещу всякакви отклонения от марксизма-ленинизма.

След Априлския пленум на ЦК на БКП нашата Партия води и продължава да води последователна борба на три фронта, в три насоки — срещу буржоазната идеология и влияние, срещу ревизионизма и срещу догматизма, срещу техните конкретни прояви в метода, стила и формите на работа, в областта на теорията и практиката на художественото творчество.

Съобразявайки се с обстановката след Априлския пленум и с конкретните задачи пред страната, Партията е насочвала силите на идеологическия фронт за преодоляване на главните слабости, на главните недостатъци, на главните трудности, които в даден момент най-силно са се проявявали в тази област. Без да се подценява борбата срещу ревизионизма и буржоазното влияние, Партията извърши огромна работа за цялостното разчистване на догматизма и сектантството в областта на идеологията, натрупани през време на култа към личността. През периода на култа към личността сектантството и догматизмът нанесоха, както не един път сме подчертавали, голяма вреда на идеологическия фронт. Създадена беше пукнатина, разединение в средите на творческата интелигенция. Много дейци се отчуждиха от активна творческа работа. Прилагаха се чужди на Партията методи на командване и декретиране, на разправа с кадрите на този фронт. Догматизмът като теория и практика внасяше скованост, схематизъм, шаблон и застой в творческата работа.

Можеше ли Централният комитет на нашата Партия, който след Априлския пленум се зае на такъв широк фронт да изкорени вредните последици от култа към личността, за да подготви всички условия за бързото икономическо развитие на страната, да не обърне внимание на идеологическия сектор и да не вземе всички необходими мерки, за да се преустрои работата и там с оглед да се създаде партийна, творческа обстановка в областта на идеологията, да се сплотят всички творчески работници върху основата на марксизма-ленинизма, около линията и политиката на Българската комунистическа партия? Не, не можеше.

Това за Централния комитет на нашата Партия беше повече от наложително. За решаването на тази задача бяха уредени много срещи, разговори, съвещания с творческите работници в Централния комитет на Партията. За тази цел, както е известно, беше проведен през април 1962 го-

дина специален пленум на Централния комитет на Партията по идеологическите въпроси.

Борбата срещу проявите на догматизма и сектантството на идеологическия фронт имаше като своя непосредствена цел да създаде условия за най-пълно сплотяване на дейците на литературата и изкуството, за най-пълно разгръщане на техните таланти. В това обаче Партията виждаше и необходимо условие за мобилизиране на всички сили на идеологическия фронт за организирано настъпление срещу буржоазното влияние, срещу буржоазната идеология и нейните разновидности.

През 1961 г. Политбюро на Централния комитет на нашата Партия, като прецени, че буржоазното влияние все още нанася известни поражения в редица сектори на нашия живот, натовари нарочна комисия на Централния комитет, която да разгледа този въпрос и да направи предложение за засилване на борбата против проявите на буржоазната идеология. Комисията, след като работи в течение на няколко месеца, направи важни предложения. Изводите и предложенията на комисията залегнаха в основата на материалите, които бяха обсъдени на пленума на Централния комитет по идеологическите въпроси.

Животът показва, че Партията правилно постъпи, като поведе борба на три фронта, в три насоки — срещу буржоазното империалистическо влияние, срещу ревизионизма и срещу сектантско-догматическите методи на работа. След Априлския пленум на Централния комитет на нашата Партия във всички области на идеологическия фронт настъпи голямо оживление — и в белетристиката, и в поезията, и в драматургията, и в музиката, и в изобразителното изкуство, и в театъра, и в киното. Някои могат да кажат, че това са преди всичко успехи в количеството, че не всички произведения имат значителна художествена стойност. Вярно е, че високохудожествените произведения не са много. Всички искаме те да са повече. Но не е ли истина, че могат да се посочат редица големи произведения на литературата и на другите изкуства, които са наш успех, наше ценно достояние, наша национална гордост. А именно при такава творческа обстановка, каквато сега съществува у нас, могат да се създадат и ще бъдат създадени много повече и далече по-големи художествени произведения. И ние сме дълбоко убедени в това. (Продължителни ръкопляскания.)

Но да вземем един друг факт.

През този период — от Априлския пленум на ЦК на БКП досега — израсна цяла фаланга млади талантиливи творци във всички области на творчеството. Това имаше ли го до Априлския пленум? Самият този факт показва какво голямо значение има разприщването, което се получи и на идеологическия фронт след Априлския пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия.

Това означава, че линията, която ние последователно, настойчиво и търпеливо провеждаме на този изключително важен участък, е линия правилна. Ние ще продължаваме и в бъдеще да провеждаме тази линия. Няма защо Централният комитет на Партията да променя тази линия, да се връща назад към старата обстановка, към старите методи и стил на работа и ръководство.

Следователно не за да меням линията е свикано настоящото съвещание, не за това станаха и срещите с ръководствата на творческите съюзи в Централния комитет на Партията. Други са причините, които заставиха

Централния комитет на Партията да отиде към тези срещи и разговори, да се занимае със състоянието и задачите на идеологическия фронт, на литературата и изкуството.

НЕПРИМИРИМА БОРБА СРЕЩУ БУРЖОАЗНАТА ИДЕОЛОГИЯ И НЕЙНОТО ВЛИЯНИЕ

През последните две-три години в нашата страна, както и в други социалистически страни, се засилиха проявите на буржоазната идеология в различни сектори на културата и бита на една част от народа и особено на някои среди на младежта.

Защо това става и какви са причините?

Първо. Не може да не се отбележи, че на фона на грамадните успехи в икономическото и културното развитие на социалистическите страни, на растящото тяхно влияние на международната арена, идеологическата борба между двата свята придобива изключително остър характер. Ожесточената борба между двете непримирими идеологии — комунистическата и буржоазната, не се прекратява в света. Това не бива да ни изненадва. Това е закономерно явление, закономерен процес на обективното обществено-икономическо развитие на света в прехода от капитализма към социализма, който се извършва сега в световен мащаб. За това много ясно предупреждаваше Ленин. Това между впрочем е записано в основните документи на нашата Партия, това е записано в документите на международното комунистическо и работническо движение.

Трябва да се подчертае, че през последните години империалистите, особено тези от САЩ, положиха много грижи да засилят своето идеологическо настъпление срещу социалистическите страни и влиянието на комунизма. Те отделят огромни средства и сили в тази насока. Ние информираме нашия народ и даваме изобилни данни за средствата, които те изразходват за въоръжение. Това е правилно. Но ние още не сме показали как и в какви размери американските империалисти са организирали пропагандата срещу нас и другите социалистически страни, накъде те насочват развитието на идеологията, литературата, изкуството, какви големи суми дават те за разгаряне на идеологическата борба срещу нас.

Техните усилия са насочени както за направляване поведението на дейците на науката, изкуството и културата вътре в страната, така и за идеологическа и културна експанзия в чужбина.

Почти всички големи национални институти на изкуството и културата в САЩ са под контрола и ръководството на капиталистическите монополи, които управляват САЩ. Така например монополът върху киното, радиоразпръскването, телевизията и печата е поделен между шепка капиталистически компании от рода на Рокфелер, Хърст, Морган, Уитни и др. Почти всички големи музеи и галерии на изобразителното изкуство са в ръцете на милионерите, които са се самопровъзгласили за „меценати“ на изкуството. Политиката на тези музеи се определя от тях. Музеят „Метрополитън“ се контролира от семейството Морган, музеят на „Американското изкуство“ — от милионера Уитни, музеят на „Абстрактното изкуство“ (музеят „Гугенхайм“) — от група милионери, музеят на съвременното изкуство — от семейството Рокфелер. Това се отнася и до другите по-малки музеи и галерии, които в последна сметка определят съдбата и творческото развитие на художниците.

Не е много различно положението и в областта на книгоиздаването, науката и образованието. Съществуващите над 7,000 така наречени фи-

лантропични фондации и дружества редовно отпускат стипендии и субсидии на висшете учебни заведения и на отделни дейци на науката, литературата, изкуството и културата, които по тяхно мнение „трябва да бъдат насърчавани“. Една от най-богатите фондации е Фордовата. Тя разполага с повече от три милиарда долара и преди няколко години нае за 250 000 долара 12 професори, за да напишат серия от книги срещу комунистическото влияние в живота на Америка. Подобна дейност развиват фондации на Рокфелер, Карнеги и др. Интересно е например, че под ръководството на Смитсъновия институт се намират редица държавни правителствени институции, които се занимават с наука и култура.

Обаче управляващите кръгове на САЩ не се задоволяват само с тези средства за контрол и ръководство върху културата и изкуството.

Не по-малки са техните усилия за идеологическата пропаганда и чужбина. Те засилиха с допълнителни субсидии и разшириха щата на съществуващите институти за работа в тази насока. Към Държавния департамент действа Информационната агенция на Съединените щати. За нея Дийн Ръск заяви, че тя е необходима съставна част от американската дипломация. На тази агенция се възлага задачата да пропагандира американската култура и начин на живот, като използва книгообмена, печатната пропаганда, обmena на филми и др. Под ръководството на Информационната агенция на САЩ се намират радиостанциите от „Гласът на Америка“, за които Конгресът гласува по искане на правителството допълнителни субсидии. В програмите на „Гласът на Америка“ са широко застъпени рубрики за състоянието на литературата и изкуството в САЩ и в социалистическите страни, като постоянно се фалшифицира истината. Създадени са, както се вижда, цели институти, огромни колективни мозъци, които да разработват въпросите на борбата срещу нас на идеологическия фронт. И всичко това е подчинено фактически на Държавния департамент на САЩ, на монополите, всичко действа по обща програма и насоченост.

Защо империалистите правят това?

Защото те си дават сметка, че в борбата между двете противоположни социални системи все по-голямо значение ще има идеологическият фронт. С клевети, с фалшифициране на политиката и целите на комунистическите партии и на социалистическите страни империалистите се стремят да намалят растящото влияние на най-прогресивната идеология — комунистическата.

След XX конгрес на КПСС целият наш социалистически лагер, цялото световно комунистическо движение е в невиждан подем. Под знака на тоя подем, под знака на настъплението на комунистическите идеи днес се развива историята на човечеството. Политиката на мирно съвместно съществуване и съревнование между двете социални системи, огромната и все повече нарастваща икономическа и военна мощ на социалистическите страни правят безнадеждни опитите на империалистите да разчитат на успех както в икономическото съревнование, така и в един военен конфликт от световен мащаб. Затова именно през последните години борбата на идеологическия фронт придобива особено остър характер. Затова именно извънредно много нарасна ролята на идеологическата работа, в това число и ролята на литературата и изкуството в голямата битка, която се води между социализма и капитализма за умовете и душите на хората по целия свят. Да, сега борбата е за спечелването на хората. Империалистите губят с всеки изминал ден влиянието си над хората. А за-

губят ли хората, след това идва и загубата на техния позорен експлоататорски строй.

Това те разбират много добре и се съобразяват с него, изменят тактиката на своята идеологическа борба.

Какво е новото в тая тактика? Новото е в това, че с всички средства те се стремят чрез широко съвместно съжителство между идеологиите да ни натрапят литература и изкуство, които са откъснати от живота, които са чужди на политическите и обществените проблеми, които насаждат песимизъм, отчаяние, безперспективност. На нас те това искат да ни внушават. В същото време обаче те искат да създават такава литература, която да утвърждава техния начин на живот, която да воюва за техния обществен ред. „Трогателна“ е загрижеността, с която от най-тежките буржоазни трибуни се констатират обезпокоителни явления в литературата и изкуството на Запада.

Така например английското списание „Икономист“ в броя си от 6 април т. г. пише, че на Запад в Англия и Америка „се намира онзи вид литература, която всичко отрича, която стои далече от социалните проблеми — литература, за която по-важен е стилът, формата. Макар че формата и композицията на романа например са неделими от сюжета и темата. При този вид литература моралните съждения и заключения обикновено нямат нищо общо с обществото. . . За американските писатели формата се е превърнала в център на изкуството въобще, експериментът — в метод за усъвършенстване на собствения литературен глас, а литературното въображение — в начин на живот“. И сп. „Икономист“ заключава, че тези „интелектуални“ писатели „съвсем неизненадващо са стигнали до книги, в които няма и помен от социалните проблеми, от обществените или политическите конфликти“.

Както виждате, те се стараят да създадат една идеология, литература и изкуство за износ в социалистическите страни, и друга — която да служи на техните вътрешни нужди и да им помага да тровят съзнанието на народните маси в своите страни.

Такава е тяхната тактика.

Второ. Империалистите се опитват да използват самокритиката, която комунистическите партии си направиха във връзка с култа към личността и произтичащите от него отрицателни последици, самокритиката на XX и XXII конгрес на КПСС, на нашия Априлски предум, на VII и VIII конгрес на нашата Партия. Те се опитват да използват дълбокото преустройство, което ние извършваме след Априлския пленум, преустройство, което обхваща почти всички страни на нашата работа и живот, което обхваща Партията като цяло, народа, масите, психологията на хората. Съвършено очевидно е, че в обстановката на такъв голям прелом, когато на някои хора не всичко е станало ясно, може да се оказва известно влияние върху тяхното съзнание и поведение. Това именно империалистическата пропаганда усилено се опитва да използва.

Трето — това е контактът, който ние създаваме с капиталистическия свят в икономическите и културни отношения. Този контакт все повече ще се разширява. Такова е обективното развитие на света. Изкуствено не можем да го спрем, а и няма защо да си поставяме такава задача. Но, другари, ние трябва да си даваме сметка, че този контакт с другия свят не означава прегръдки и целувки, това е такъв контакт, такава съприкосновение на двете идеологии, на двата начина на живот, от което пламват искри. Това е форма на класова борба. Тук въпросът стои така: ние ли

ще въздействуваме на тях или те ще въздействуват на нас. (Ръкопляскания.) А някои хора забравят това.

Какво се получава понякога? Тези, които са слабо осведомени и неукрепнали, когато отидат на Запад, виждат само фасадата, а фасадата, витрините в напредналите капиталистически държави в много случаи са примамливи. Минеш по главната улица, видиш магазините и, както се казва, главата може да ти се завърти. Но това ли е всъщност капиталистическият свят? Толкова блестящо ли живеят обикновените хора там? За кого са тези примамливи витрини? Какво стои зад тази фасада? — Ето същността на целия въпрос.

Ние създаваме и ще създаваме в бъдеще още по-блестящи витрини, с много по-красиви и по-хубави стоки. Но това ще бъдат витрини за трудещите се, за народа. Това обаче ние не можем веднага да направим, защото решаваме много и много други задачи. Контактът с капиталистическия свят трябва да се схваща като форма на класова борба. Ние трябва да отиваме при тях идейно въоръжени, с дълбока увереност в правотата на социализма и комунизма, с ясно съзнание за дълбоките противоречия и социални несправди на капиталистическия обществен строй.

Четвърто — проникването на буржоазно влияние у нас се дължи и на повърхностната, наивна представа на някои хора за нашата стратегия и тактика на международната арена, в условията на мирното съвместно съществуване между двете системи. Мирното съвместно съществуване между държавите с различен социален строй е непоклатим принцип, генерална линия на нашата външна политика. От този единствено правилен, потвърден от живота принцип нищо не може да ни отклони, защото той е в интерес не само на нашите социалистически страни, но е в интерес на работническата класа, на цялото човечество. (Ръкопляскания.) Ние и занапред ще вървим по този път.

Необходимо е обаче добре да се разясни сред широките слоеве на интелигенцията, сред целия наш народ, какво е мирното съвместно съществуване. В областта на политиката ние сме правили и ще правим революционни компромиси, така както ни учеше Ленин. Понякога в интерес на мира, на победата на социализма те са не само допустими, но са и необходими. Без революционни компромиси в нашите държавни отношения не е възможно мирно съвместно съществуване на различните системи. Не ги ли правим, отричаме принципа, върху който изграждаме нашата тактика и стратегия.

В областта на икономиката ние също така правим и ще правим компромиси. Но в областта на идеологията няма и не може да има абсолютно никакво място за компромиси. Тук борбата е на живот и смърт. Това трябва да бъде ясно на всички.

Ето, другари, това са причините, които в последните години създадоха условия да проникне известно буржоазно влияние в нашата и в други социалистически страни, в културата и бита.

В какво се състоят проявите на буржоазното влияние у нас, какво по-конкретно имаме предвид?

КОМУНИСТИЧЕСКОТО ВЪЗПИТАНИЕ НА МЛАДЕЖТА — ПЪРВОСТЕПЕННА
НАША ЗАДАЧА

Другари,

Напоследък нас ни тревожи въпросът за възпитанието на младежта, въпросът за проявите на буржоазно влияние сред някои младежки среди.

Трябва да ви съобщя, че по този въпрос ние получихме доклад от Централния комитет на Комсомола, в който е изразена загриженост и тревога. Освен това ние в Централния комитет на Партията получаваме много писма от родители, учители и други граждани за възпитанието на младежта. Лично аз в качеството си на първи секретар на Централния комитет на Партията и председател на Министерския съвет също съм получил доста писма по тези въпроси. В последно време на различни съвещания и срещи също се повдигат едни или други въпроси за подобряване на възпитанието на младежта.

Какво би следвало да кажем за нашата младеж, преди да пристъпим към конкретното разглеждане на въпроса?

Трябва да подчертаем безспорната истина, че българската младеж расте и се възпитава като достойна смяна на нашата Комунистическа партия, на нашия народ в борбата за изграждането на социализма и комунизма у нас, като достоен продължител на славните революционни традиции на Комсомола и РМС. Това е неоспорим факт.

Нашата младеж участва с огромен ентузиазъм в строителството на социализма. Всъщност ние не можем да си представим как бихме решавали големите стопански и културни задачи, ако не са Комсомолът и нашата младеж. Комсомолът е инициатор за създаването на бригади за комунистически труд, в които участва голяма част от работническата младеж. Сега в бригадите за комунистически труд навлиза значителна част от селската младеж. Движението за комунистически труд обхваща все по-големи слоеве от трудовата младеж и залива цялата младеж. Комсомолът бързо откликна на партийния призив „Учение и труд—труд и учение“ и организира масов младежки поход за овладяване на науката и техниката. Ние създаваме наша, предава на делото на комунизма младата интелигенция, която ръководи заводи, строителни обекти, работи в селското стопанство, в полето на науката и културата. Това е голямо дело, което Партията върши и ще продължава да върши.

Партията винаги е разчитала на Комсомола и младежта и в бъдеще тя ще разчита на тях. Ние сме дълбоко уверени, че Комсомолът ще превърне утвърдената от Осмия конгрес на Партията генерална перспектива за развитието на Народна република България до 1980 година в главно поле за дейност на младежта, за изява на нейните сили и талант, на нейната творческа енергия и инициатива, на нейния труд и знания, ще запише нови, славни страници в героичната летопис на своята история.

Няма никакво съмнение, че предстоящият Десети конгрес на Димитровския съюз на комунистическата младеж ще се превърне в ярка манифестация на големите успехи и завоевания на нашата прекрасна младеж в труда и учението, ще бъде наистина забележително събитие в нейния живот. Дълбоко сме убедени, че конгресът ще направи сериозен анализ на работата на Комсомола за комунистическото възпитание на младежта, ще отстрани недостатъците в това важно дело и ще приеме такива решения, които ще доведат до още по-голям трудов, политически и културен подем сред цялата младеж, ще свържат още по-здраво младото поколение с политиката и идеите на нашата Партия, с всепобеждащите идеи на комунизма.

Но буржоазното влияние в последните години, както казах, ни нанесе някои вреди, които трябва своевременно да видим. Една част от младежта се отнася безкритично към всичко онова, което идва от Запад. В тази част от младежта се създава аполитичност, което е много опасно.

Понякога се проявява пренебрежително отношение към всичко наше, родно, българско. Такива младежи не виждат нищо хубаво у нас. Според техните обобщения всички наши машини са стари, нашите стоки не са доброкачествени, нашият живот е скучен, безинтересен, а виж на Запад — всичко е хубаво. Западният начин на живот, всичко западно е идеал за тези младежи. У тях се култивира нихилистично отношение към труда, към нашата социалистическа действителност. Такива младежи нямат амбиции, те са без идеали и без стремежи. Това е тревожно. Може да се каже, че за една макар и неголяма част от младежите идеал са станали джазът, модата, парите, леките развлечения, еротиката. Това е смисълът на живота ми. Това е целта им. Такива младежи с часове се захласват пред колите със западни марки, тълпят се пред кината, които прожектират западни филми, посещават естрадните представления и с големи аплодисменти приветствуват западната упадъчна музика, изкълчените западни танци. Такива младежи ще видите сега да посещават новооткритите модерни сладкарници и ресторанти в София и други големи градове, ще ги видите по шумните булеварди да парадират с голямо самочувствие, като някаква духовна аристокрация в нашето съвремие. А всъщност те не демонстрират нищо друго освен простация, тясна ограниченост и пошли вкусове.

Някои от тези младежи са доведени до идейно и духовно опустошение. Нещо повече — и до физическа и морална деградация. Те пиянствуват в кръчмите, в ресторантите, в сладкарниците, по домовете. Намират се даже и такива, които блудствуват най-вулгарно. От такива младежи главно се сформират вулгарните хулигани, крадците и изменниците на Родината.

Между впрочем за такива паразити, хулигани и всевъзможни провалени типове, които се навъртат в София, ние неоттавна взехме решение да отидат на работа. (Ръкопляскания.) Съответните власти в Столицата вече предприеха мерки в това направление. На повечето от тези хора е предложено и те са отишли на работа. Някои обаче се опитват да се отклонят от това задължение. Очевидно е, че тук особени церемонии не са нужни. Те трябва да бъдат заставени да се трудят.

Кои са тези младежки кръгове, които най-много се поддават на западно буржоазно влияние, от кои среди произлизат?

Първо, това са младежи от 14 до 18-годишна възраст, които не продължават образованието си в училище и не работят, издържат ги родителите им. Далече съм от мисълта, че всички тия младежи са поковарени, не, но те са подходящ материал за буржоазно влияние, за поковара. Те са в пубертетната възраст и са много податливи на някои нездрави прояви. От всички престъпления и нарушения на законите последните две години 35—40% бяха извършени от младежи на такава възраст. Ние имаме решение и се предприемат вече мерки за настаняване на тези младежи на работа или в училище.

Други, които по-лесно се поддават на упадъчно западно влияние, са от средата на учащата се младеж — от техникумите, средните учебни заведения, висшите учебни заведения.

Учащи се от редица наши учебни заведения, особено в по-големите градове и не само в градовете, играят изкълчени западни танци. Това са още съвсем малко младежи и девойки, но и на тях следва своевременно да се помогне. Такива младежи и девойки смятат онези, които не желаят и не могат да танцуват упадъчни танци, за изостанали, за „старо-

модни“. В някои наши средни и висши учебни заведения младежите и девойките са разделени на две: едните — незначителното малцинство „елитът“, които уж са отишли „напред“ в своето развитие, това са тези, които са овладели и могат да играят упадъчни западни танци, носят се и живеят „модерно“; другите — това са огромното мнозинство, които не умеят или не желаят да играят изкълчени танци, носят се и се държат прилично, или, както още ги наричат, „простолудиято“, което се учи и се труди. Вие вероятно знаете, че в София и в някои други градове се организират танцови сбирки по домове, където се играят изкълчени танци. Това налага ние да вземем необходимите мерки, за да се осигури истинско, здраво веселие за учащите се, за всички младежи и девойки.

Характерна е една анкета, направена от в. „Средношколско знаме“ под рубриката „Големи имена на нашето съвремие“. Една част от учениците, които са участвували в тази анкета, са посочили като най-големи имена на нашето време и са искали от редакцията да дава обширни биографични данни преди всичко за редица нашумели западни „звезди“ на естрадата, киното и пр. А това ли са големите имена на нашето съвремие? Нима не е жалко за такива младежи и девойки! (О ж и в л е н и е).

Кои са каналите, по които прониква западното упадъчно влияние?

Проникването се извършва чрез една част от естрадната концертна дейност, която се върши от бюро „Естрада“, от цирка, радиото и телевизията, от местните органи за културен отдых. В София и в други големи градове твърде често се организират естрадни концерти, където предимно се пее западна музика и се играят западни изкълчени танци. Трябва да кажем обаче, че на тия концерти почти не се чува съветска естрадна музика. Липсва нашата българска песен, а доколкото се пеят наши песни, те лошо се изпълняват. Разбира се, в това отношение първенство държи бюро „Естрада“. Това е организация към Министерството на вътрешната търговия, към общественото хранене (о ж и в л е н и е) доскоро начело с др. Манол Кушев.

За две години у нас са гостували 35 различни джазови оркестри и естрадни групи от чужбина с повече от 100—110 певци и изпълнители. След като др. М. Кушев беше освободен, той пише в едно писмо: „Другарю Живков, аз имам големи заслуги за развитие на естрадното изкуство у нас, и ако ми се даде възможност да остана в бюро „Естрада“, ще го направя едно от първите в света“. Очевидно др. М. Кушев и сега не е разбрал за какво в случая става дума, за какво той беше освободен като ръководител на бюро „Естрада“, какви вреди той е нанесъл със своето стоеие там.

Нетърпима е и програмата на баровете, които съществуват у нас, например на „Астория“ в София, на „Каменица“ в Пловдив, на бара в Бургас. Във всички барове се свири само западна музика и се играят западни изкълчени танци. Но само в баровете ли? В много големи ресторанти като този на ЦУМ в Столицата, в „Тримонциум“ в Пловдив, в „Ален мак“ в София и т. н. след 11 и половина — 12 часа се свири упадъчна западна музика, играят се западни изкълчени танци.

Георги Караславов: Изпълняват финансовите си планове. Тодор Живков: Именно. Естрадата у нас се ръководи от търговски съображения. Има и такъв случай. В бар „Каменица“ в Пловдив срещу Нова година имало голямо новогодишно тържество. Оркестърът не е могъл да изпълни нито едно българско хоро, той се специали-

зирал само по западна джазова музика и изпълнил рокендрол. (О ж и в л е н и е.)

Западна упадъчна музика и изкълчени западни танци ще намерите и в нашия цирк. Циркът постоянно дава естрадни представления. В програмата му обаче няма никакво национално социалистическо звучене. Неотдавна бях на една такава циркова програма — гледах танцьори върху лед. Излезе една артистка и в продължение на 10 минути се кълчи с нашумелия на Запад танц туист. (О ж и в л е н и е.) След това при мен дойдоха другарите от ръководството на цирка. Питам ги: Защо пускате такива програми? На артистката, която неприлично се върти на манежа, ѝ се плаща. А на вас се плаща да провеждате правилната политика, правилната естетическа линия в цирка, е не да тровите младежта. (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

За съжаление трябва да кажем, че един от каналите за проникване на буржоазното влияние у нас това са някои предавания на радиото и особено на телевизията.

Телевизията у нас е нова. Ние знаем, че там има трудности, че не е лесно да се създаде висококачествена, издържана в идейно-политическо и естетическо отношение програма. Всичко това ни е ясно. Не ми е ясно обаче защо ние гледаме понякога и в предаванията на телевизията пошли програми. Защо? Когато телевизията ще излъчи едно или друго предаване, неговите организатори трябва добре да помислят какво въздействие ще има то върху народа, върху младежта. А по телевизията понякога ни се поднасят предавания, в които се говорят цинизми, популяризират се извратени танци, предава се упадъчна музика. Аз не казвам, че цялата програма на радиото и телевизията е такава, но подобни случаи има.

Да вземем програмата, предавана за Осми март — Международния ден на жената. Мнозина навярно си спомнят какъв неудачен, пошъл естраден концерт изнесе телевизията. Така ли трябва да се предава за Осми март, за Международния ден на жената? Това е ден на жената-строителка на социализма, на жената-майка, работничка, селянка, интелигентка, ден на солидарността на жените от цял свят в борбата за мир и дружба. Това обаче по нашата телевизия не се показва. Трябва да се види кой там оформя подобни програми, кои са тези режисьори и редактори, които могат да се примиряват с такива блудкави програми.

Нека да бъдем наясно: ние не сме против естрадната програма, не сме против естрадата. Въпросът е каква е тази естрада. Ние не можем да се съгласим да се изчерпва художествената музика, естетическата култура у нас с джаза, с изкълчените западни танци. Това няма да го бъде. (О ж и в л е н и е.) Ние трябва да се преборим с това. Целият въпрос е нашата естрада да се освободи от всякакво буржоазно влияние, да служи за комунистическото идейно и естетическо възпитание на народа и младежта.

Канал за проникване на буржоазното влияние са и западните филми, много от които създават неправилна, лъжлива представа за капитализма и за буржоазното изкуство.

Следващ канал, по който протича вредното западно влияние, това са чуждестранните реакционни радиостанции, които предават на български език. Знаете ли, другари, колко такива радиостанции има? 120 реакционни радиостанции предават на български език. Освен тях 10—15 радиостанции предават само вечерно време, като препредават програмата на радиостанция „Свободна Европа“. Сега на един от гръцките острови се строи мощен радиопредавател на „Гласът на Аме-

рика“, предназначен главно за нашата и други близки социалистически страни. Тези радиостанции бълват денонощно огън и жупел срещу нашата страна, клеветят и ругаят Партията, народа, всичко наше, българско, социалистическо, вършат разложителна работа.

Друг канал за чужде, буржоазно влияние у нас това е развитието на международния туризъм.

Така, другари, стои въпросът за проникването на буржоазното влияние в една част от нашата младеж и особено в тези нейни среди, за които вече говорих.

Разбира се, тук има и много други фактори и причини. Тук може да се говори и за известен формализъм в работата на Комсомола, за ролята на семейството и училището във възпитанието на младежта и много други. Но ако ние не видим отрицателните явления, няма да решим проблема. Главното в тия отрицателни явления е безкритичното поклонничество към всички западно, аполитичността, която съществува в една част от тази младеж.

Още веднъж искам да подчертая, че такива младежи са малко на брой. Но колкото и малко да са, те са петно за нашата народна младеж. Важно задължение на нашия Комсомол, на цялата младеж е със своето благотворно въздействие напълно да превъзпитат тези млади хора, да ги престопят в своята здрава младежка среда.

да служи на народа, на комунизма — най-възвишена цел на нашата
ЛИТЕРАТУРА И ИЗКУСТВО

Другари,

Друг въпрос, който нас ни тревожи, това е въпросът за някои прояви на буржоазното влияние в областта на литературата и изкуството. Искам още един път да подчертая, че нашата литература и изкуство се развиват правилно, в духа на марксизма-ленинизма, в духа на социалистическия реализъм. Огромната част от писателите, художниците и другите творчески работници живеят с идеите, стремежите и борбите на Партията и народа. В нашите творци гори благородният огън на борбата, на социалистическото строителство. Те отдават своя талант и сили за създаване на произведения, които да вдъхновяват и мобилизират народа за изграждане на новото общество. Ще бъде съвършено точно, ако се каже, че Партия, правителство, народ и творческа интелигенция са напълно единни и сплотени в общата борба за победата на социализма и комунизма. (Продължителни ръкопляскания.) Това е главното и характерното.

Но интересите на нашата работа и борба изискват да видим и да отстраним някои отрицателни тенденции и явления, които съществуват в развитието на литературата и изкуството.

Какво по-конкретно имаме предвид?

В последните години у нас много напумвя въпросът за така нареченото „новаторство“ в областта на литературата и изкуството. Аз имам предвид псевдонаторството, тъй като ние винаги сме били и сега поддържаме истинското новаторство.

Искам да започна с изобразителното изкуство, тъй като във връзка с последната Обща художествена изложба, организирана в чест на Осмия конгрес на Партията, много се заговори по някои въпроси, свързани с така наречения абстракционизъм в изкуството. Ние знаем, че абстракционизмът е сега широко течение в упадъчното буржоазно изкуство, че абстракционизмът има голяма поддръжка на Запад. Зад него стоят не

само частни търговски галерии, зад него стоят държавни органи, зад него стоят, утвърждават го и го пропагандират много буржоазни критици, естети и изкуствоведи. Въобще на Запад се създават всички предпоставки за развитието и „разцвета“ на абстракционизма в изобразителното изкуство.

Каква е неговата социална роля? Тя е много ясна. Неговата социална роля е да дезориентира трудещите се и особено художествената интелигенция на Запад, да ги откъсва от политическия живот и борбите против капитализма, от парливите въпроси на борбата за мир, демокрация и социализъм. Освен това абстракционизмът е и артикул в идеологическата експанзия, моден артикул, предназначен е за износ главно в социалистическите страни и в слаборазвитите страни. На Запад абстракционизмът е нанесъл истинско опустошение в областта на художественото творчество, широко е залял и е повлиял в това число и една част от художниците-реалисти, извоювали си известност в миналото. Неговите адепти ни го подхвърлят, за да опустошат талантите на нашите творци.

Аз имам, другари, непосредствено, лично впечатление за абстракционизма от посещенията на някои изложби на Запад. Гледах тези платна и скулптури с деформирани фигури, с глави на изроди, гледах ги и си мислех: няма това може да се нарече изкуство? Не, това не е никакво изкуство, това е чиста безсмислица, това е израждане. Нормалният човек не може да разбере това изкуство, не може да изпита от него никаква радост и естетическа наслада. Това е то — лъженоваторското изкуство на абстракционистите.

Има ли у нас художници-абстракционисти?

Няма защо да спорим по този въпрос. Вероятно завършени абстракционисти у нас няма. Но влияние на западното, упадъчното формалистично изобразително изкуство има и тези влияния трябва да се видят и да не се замазват. Защото абстракционизмът и на Запад не се е появил в завършен вид. Той е започнал със схематизма, деформирането, патологията и „развивайки се“ е стигнал до това, което е днес. А какво е той днес? Някои западни вестници съобщават, че има вече такива художници-абстракционисти, които години не са хващали четка, цапат с каквото им падне, пълнят яйца с боя и с тях замерват платното и по такъв начин създават „най-знаменитите“ си платна. Въпросът не е дали у нас има такива неща, дали има абстракционизъм в завършен или незавършен вид, а въпросът е за тенденцията, за упадъчното влияние, което е налице.

Ние, членовете на Политбюро на ЦК на БКП, посетихме на 20 ноември миналата година Общата художествена изложба. След като я разгледахме, другарите-художници ни замолиха да кажем нашето мнение за изложбата. Ние им казахме ясно и откровено, че ако се има предвид тематиката, това, че нашите художници разработват някои страни на съвременния наш живот — изложбата е едно постижение. Но ако се има предвид художественото изпълнение на редица картини, изложбата е стъпка назад. Ние напуснахме изложбата разтревожени. След посещенията на нашата изложба почнахме да мислим какво следва да направим.

За какво става дума, какво ни разтревожи? На изложбата имаше картини, създадени съвсем схематично, имаше и картини с деформирани, уродливи образи на работници и други подобия на човешки същества. Авторите на тези картини имат претенцията да са новатори в изкуството. Някои наши списания и вестници даже ги утвърждават като такива. Но какво е това новаторство и какво е това изкуство, което лишава творбата от живот, от съдържание и вместо реален образ на действителността,

вместо живи, действащи хора ни приподнася схеми и изроди? Не, това не е новаторство, това е влияние на формалистичните западни течения в изкуството и за него трябва да се говори ясно и определено. Аз не казвам, че тези художници съзнателно са решили да посветят своя талант на това „изкуство“ или още по-малко мисля, че някой от другите им внушава това. Съвсем не, другари. Но въпросът е в това, че те наистина са тръгнали по неправилен път, че това в края на краищата са чужди влияния в нашето изобразително изкуство. Тези чужди влияния трябва да видят. Не видят ли се, лошо е. И друго — не само трябва да се видят, но и да се изкоренят. Иначе не може. Ако беше само тази изложба, няма защо да повдигаме въпрос. Ще извикаме другарите, ще разговаряме с тях. Но има и други някои неща.

Да вземем например оформлението на нашите панаирни палати в страната и чужбина. Какво беше оформлението на панаирните палати в Пловдивския панаир от миналата година? Ако не бяхме пратили нарочна комисия от Централния комитет на Партията да прегледа тия палати, резил щяхме да станем пред нашите приятели от чужбина. Разбира се, някой от Запад ще ни похвалят за такова художествено оформление. В палатата на тежката промишленост работниците бяха нарисувани така, че главите на едни бяха като саксии, на други като чукове, на трети — не знам като какво. В палатата на селското стопанство — същото. Нашите кооператори бяха така нарисувани, че никой не може да ги познае. Палатата на „Балкантурист“ беше оформена в черен цвят. Американци и французи и други западни страни правят големи изложби в Съветския съюз и другаде. В тия изложби те имат специални отдели за произведения на упадъчното абстракционистично изкуство с ясната цел да влияят и объркват хората. Обаче те не оформят с такова изкуство своите палати, не показват с този метод и стил на деформиране американския начин на живот. Кой ще се поблазни от американския начин на живот, ако го нарисуват в уродлива форма? Един нормален човек не може да се възхищава от изроди. Напротив, американският начин на живот те представят с красиви образи, дават го оптимистично, за да може да влияе на хората. Това е ясно. А нашите художници оформили палатата на „Балкантурист“ в черно, като за погребение! Кому е нужен този траурен цвят! Нима нашата страна е на умиране? Странно наистина! „Балкантурист“ трябва да пропагандира, да показва нашето Отечество ярко и силно, с висок глас да изтъква неговите богатства, красоти и успехи, да привлича чужденците и да ги прави за цял живот приятели на България. А какво да кажем за другите палати? Нека по-добре да не говорим за тях. В края на краищата може би трябва да се помирим и с това. Панаири не организираме всеки ден — на две години един път ги устройваме. Ще отидем, ще направим бележка, ще поправим работите. И така стана. Отиде комисията, сие най-невъзможното, нарисуваха се нови плакати и стенописи, някой не успяха да поправят всичко — мина и без тях.

Но, другари, погледнете художествените илюстрации на книгите и особено илюстрациите на детско-юношеските книги. Децата и юношите се рисуват като кретени.

Право да ви кажа, че като гледам някои илюстрации на детско-юношески книги, си спомням за едновременно приказки на баба ни за таласъмните и караконджулите, които бродели по земята и отвличали непослушните деца — така тя ни плашеше, за да бъдем мирни и послушни. (О ж и в л е н и е.) Не казвам, че всички илюстрации са такива,

но от година на година все повече се разширява този начин на лешо илюстриране и не се вижда докѣде ще стигне. Ще обхване повече творци. Ще рисуват дете с глава на една страна, ръцете на друга, байрака — на трета. За такива илюстрации, за такива деформации младежкото издателство и издателство „Български писател“ държат знамето. Има го в една или друга степен и в другите издателства. А това вече навлиза и в някои плакати. И ако сега не е още господствуващо, утре може би ще стане господствуващо. Разбира се, ако не се вземат мерки.

Преди известно време при мен бяха на посещение ректорът на Висшия институт за изобразителни изкуства, заместник-ректорът и партийният секретар. Разказаха другарите, че една част от студентите са се обявили за „новатори“ и проявяват недисциплинираност, пречат на другите студенти в обучението, не признават сегашната програма. Отричали етюда като елемент на обучение и пр. Не им харесвал този или онзи професор, защото според тях бил „изостанал“, „остарял“. Такива студенти пречат на нормалния учебен процес. Какво да кажем на такива студенти-„новатори“? Те могат да са съгласни или да не са съгласни с програмата на института. Но не те са, които ще определят програмата на висшето учебно заведение, и нека бъдат добри да напуснат учебното заведение, щом не са съгласни с програмата.

Друг тревожен факт във връзка с изобразителното изкуство. Стана обсъждане на Общата художествена изложба. Но какво беше това обсъждане? Изнася се доклад. Както другарите информираха, докладът бил добър. Започват разисквания. Но нахлува една група от „новатори“ — студенти от академията, хора около фонда на художниците — навярно някои ги е завел там, събират се оттук-оттам една компания. Много от тях са брадати, модата била такава — студентите-„новатори“ да си пускат бради. Ние нямаме нищо против. Всеки може да си пусне брада. Това е лична работа. Но те превърнали брадите в символ. Досега знаехме, че брадите са атрибут на духовенството. А сега те издигат този атрибут — брадата, като символ на новаторство. Но кои са тези „новатори“ с такива големи амбиции? Това са отделни екзалтирани младежи, които още нищо не са дали на нашето общество, а са с претенции да бъдат неговите наставници. Звънни ми един път по телефона гражданин: „Другарю Живков, бяхме на обсъждане на филм. Пратете човек, за да видите какво става на такива обсъждания. Стават някакви „новатори“ и ругаят публиката, че не разбирала, че всички били простаци, че на всички вкусът бил примитивен, мислили опростителски и догматично. Това са хулигани. Защо, пита този гражданин, не се вземат мерки против тях? Ето до къде стигат. Сега задачата е да се отървем от такива екзалтирани лъженоватори, да не им позволяваме повече да развяват парцаливия си байрак.

Другари,

В основата си българското изобразително изкуство всякога е било дълбоко реалистично. От фреските на неизвестния Боянски майстор, които и сега поразяват със своята изразителност, от някои забележителни творби на нашите иконописци до днешното поколение наши художници, нашата живопис е била и си остава неразривно свързана с живота и съдбата на народа. И това е главното, това е същественото за нашето национално изобразително изкуство.

Българските художници в огромното си мнозинство се стремят да осъществяват в творчеството си партийната линия в изкуството, да съз-

дават високохудожествени, вълнуващи творби за нашия живот, да творят изкуство близко до народа.

Колко са нашите художници? Мисля, около 600 членове на Съюза на художниците. А колко са тия, които търпят чуждо влияние и искат да ни поднесат формалистичните влияния като новост в изобразителното изкуство? — Може би 20—30, нека бъдат 50. Но колкото и малко да са, трябва да се вземат мерки, трябва да се помогне на тия художници. Очевидно между тях има талантиливи художници, които в благородния си стремеж да създават нещо ново, да експериментират, да търсят нови изразни средства, са тръгнали по неправилен път. На тях трябва да се помогне и дълг е на Съюза на художниците да направи всичко възможно, за да помогне на тия хора да разберат своите погрешни увлечения, и тия, които имат талант — защото, когато е без талант, и господ не може да помогне, — да се развиват и утвърдят като истински майстори и полезни хора на нашето общество.

Нито един художник не бива да забравя, че само творби, наситени с високи революционни идеи и с голяма художествена сила, могат да достигнат до душата и сърцето на човека. Най-висш дълг на нашите художници е да посветят своя талант на народа, да служат със своето изкуство на великата битка за комунизъм, вдъхновено и ярко да отразяват красотата и величието на нашата епоха, подвига на строители на социализма и комунизма.

Другари,

Съществуват някои увлечения и буржоазни влияния и в областта на художествената литература, по-точно сред част от младите писатели и поети.

Веднага искам да пристъпя към фактите. Какви са те?

В последните години в печата, в литературните списания и литературните вестници се появяват произведения, които тревожат. За какво става дума? Някои от младите български поети пишат и печатат упадъчна, песимистична поезия, поезия, която утвърждава безперспективността; възпяват самотата, отчаянието, търсят някаква отвлечена правда и все не могат да я намерят. И докарват своя, както се казва, лиричен герой до самоубийство. Такива стихове има, и то не малко. Някои завършват така: изходът е да се режат вени, да се хвърли в морето и не зная още какво. Какво „новаторско“ виждане, какво „новаторско“ решение на съдбата на съвременника — строител на социализма! Странно!

Но кое е главното за нашето социалистическо съвремие? Песимистичният, упадъчният тон ли? Липсата на оптимистичния патос, без каквато и да е перспективност ли? Не зная какво им е „светоусещането“, както те се изразяват, но съвършено ясно е, че те не са усетили и почувствували нашия социалистически свят и неговия творчески кипнеж, откъснали са се от живота, от народа, от неговите вълнения, стремежи и борби.

Вземете например книжка 3 на списание „Септември“. Там има стихотворения от няколко млади автори. От тях може би само за едно или два най-много човек може да каже, че все пак от това стихотворение ще има някаква полза. Всичко друго е упадъчно. Вземете някои броеве на списание „Пламък“ — същата картина. Разбира се, най-много такива стихотворения се печатат във вестник „Литературни новини“. Вие ще намерите такива стихотворения и в някои броеве на в. „Литературен фронт“

и в списание „Родна реч“. Ще ги намерите и в някои от стихосбирките, които излизат.

Ще ви рецитирам само някои. (Смях, оживление в залата.)

Имена няма да съобщавам, защото тук въпросът не е до имената. Въпросът е, че такова явление съществува в областта на нашата поезия.

Разбира се, аз няма да ви цитирам всички, а само някои, и то не целите стихотворения, а отделни стихове.

Ето ви едно:

„Причината за омразата ми и сега е причина.

Но причина за щастие.

Един хладен поглед, един полъх на скука

и аз бях убиец, бях животно, сега.

Замитат облаци на разсеяност по лицето ти

и аз се спускам на котешки пръсти

с думи и длани,

смълчавам града,

приглушавам света.

после

те слагам да отдъхнеш в нежността ми.

за да бъдеш щастлива.

Недейте се мъчи причината

да не става причина.“

Чуйте отделни стихове от произведение, отпечатано в сп. „Септември“, книга 3 от тази година без преинателни знаци:

„Бъдете непокорни

а не праволинейни

не гладки и лъскави

като асфалтов път

Бъдете сурови

бъдете чепати

на гурӯни приличайте

с разбъркан клонак

Опитайте всичко

и дясно и ляво

кращете в редици

вървете без ред“

Или послушайте следните стихове:

„С чуки шуплести

чуки-кадиллици

мъгла кадеше

стария Балкан

И гората

майка -хранилница

цяла мирицеше

НА ТЗМЯН

(Смях, оживление в залах.)

Ние знаем нашия роден Балкан като опора на борбата на нашия народ, на нашите хайдути, на нашите партизани! А ето сега го кадят с тамял! (Смях, оживление в залата.)

Странно новаторство!

Ето ви откъси от още две стихотворения:

проси на нашата съвременна литература, първостепенни задачи, които тя трябва да решава, за да бъде действително новаторска, за да се обогати с големи произведения, за да се издигне на по-висок етап в своето художествено развитие.

Другари,

Защо се получава така, че в нашите списания, в това число и в такива авторитетни списания, каквито са „Септември“ и „Пламяк“, в нашите литературни вестници, в различните издания и издателства проникват упадъчни произведения, които нищо не говорят на читателя с увлеченията по формата, с формотворството? Защо се получава така? Защо тия прояви не срещат необходимия отпор, срещу тях не реагира, както следва, нашата литературна критика, като по този начин помогне на тия поети. А очевидно някои от тях са талантиливи, но те се нуждаят от помощ. Нещо повече, тази именно поезия се утвърждава на страниците на сп. „Септември“, утвърждава се и на страниците на сп. „Пламяк“, утвърждава се и в други наши литературни вестници и издания като „Талантлива“, „новаторска“ и пр. Получава се така, че най-много хвалебствени рецензии са написани именно за такива млади поети и писатели, отклонили се от социалистическия реализъм.

Другари,

На съвещанието в Централния комитет на партията се изнесе, че за Васил Попов — това е млад писател, белетрист — са излезли досега много рецензии. От тях само в една или две има опити да се разкритикуват някои слаби страни от творчеството му. Всички други са утвърждаващи, хвалебствени.

А какъв е случаят с този писател? Аз прочетох последната му книжка. Този писател е тръгнал по неправилен път. Не го познавам, очевидно това е културен младеж, който изглежда доста чете западна литература, но пренася механично западни образи в нашата действителност. И в много случаи се получава не само черногледство и не само разминаване с живота у нас, но и оклеветяване на нашата действителност.

На съвещанието в Централния комитет на Партията другарят Начо Папазов прочете цял откъс от един негов разказ и като го слуша човек, просто да се чудиш. Как може да се пише така за нашето съвременно кооперативно село, за нашите свинегледачи? Какво — новаторство ли е това или нещо друго?

Няма да сгреща, ако кажа, че се създаде една група млади критици, които са си поставили за задача да утвърждават именно това, което е отклонение от социалистическия реализъм, което се разминава с нашия живот. Защо тия млади критици вършат това? Не е нужно да споменавам имена. Въпросът не е до имената, а до факта, който съществува и ние трябва да го видим. Това са хора — не може да бъде иначе, — които нямат необходимата марксистко-ленинска подготовка, а бих казал, че нямат достатъчно и специална подготовка, каквато е потребна на един критик. Това са хора, които желаят да покажат „голяма“ ерудиция, за да не ги обвинят, че нямали ерудиция на критици, че са изостанали. Бих казал, че повечето от тях вършат това по мода. Но това, което вършат, не е ерудиция, не е новаторство, не е полезно, не ги очертава като добри литературни критици.

Вземете някои от последните броеве на сп. „Септември“ и вие ще видите там публикации на такива млади критици. Прочетох някои от тях и не мога да разбера какво тия млади хора искат да кажат. В рецензии за отделни произведения говорят, че авторът е разрушил „старите стандарти“, че той е „преодолял догмите“, говорят за някаква откъсната душевност. Чета и чакам да видя къде този критик ще говори за обществената значимост на произведението. Я ще намериш накрая две думи, я няма да намериш. Нашата пролетарска критика никога не е имала такива представители, това не е било и до 9 септември, и след това. Това са рецензии, критики, теоретизации, в които няма нито грам марксизъм, нито грам дълбоко художествено виждане и разбиране.

На тия млади хора трябва да се помогне. Очевидно някои от тях ще станат критици, но те трябва да станат критици с труд, с работа. Те още не познават живота. Понеже им напечатали някои работи, понеже са намерили редактори, които пускат техни неправилни рецензии, някои от тях си въобразяват кой знае какво. А това ще ги похаби.

Другари,

Кой стои зад тия млади хора?

Тоя въпрос не можем да избегнем.

Кой стои зад тези, които пишат упадъчно и в своето творчество се разминават с живота? Зад тях стоят хора, които ги поощряват. И ако ние поставяме въпроса така, то е, защото знаем кои са тези хора. Тия критици, а и някои писатели трябва да разберат, че ние все още не сме загубили доверие в тях. Ние вярваме, че те ще разберат слабостите си и най-после ще престанат да пречат, защото фактически те създават трудности, пречат на по-младите да се изграждат правилно. Разбира се, ако те не престанат да пречат, ние ще ги изкараме на чиста вода. И ще ги изкараме на чиста вода не защото сме ние, а който и да е на наше място ще направи това, ако тези другари не престанат да пречат. Партията ще ги изобличи. Иначе не може. Между впрочем нека знаят, че с хитрости далеч не се отива.

Все пак аз искам да отбележа тук за дейността на един небезизвестен критик, облечен с доверие на Партията. Касае се за др. Борис Делчев, юрист по образование, а по професия литературен критик, по-специално — критик в областта на поезията.

Не желая да се спирам на редица объркани, немарксистически схващания на др. Борис Делчев по въпросите на литературата. Ще се спра на неговата линия като критик: какво той утвърждава и какво отрича в нашата литература.

В своите статии и студии др. Борис Делчев утвърждава онова в литературното творчество и по-специално в поезията, което тегли настрана от Партията, от живота и борбите на народа, от героичното в нашето социалистическо строителство. По същество др. Делчев отрича тая поезия, която възпява героичния наш живот, героичния живот и борби на Партията и народа.

Борис Делчев писа за нашата поезия през 30-те години и отрече тази поезия. Ясно ни е защо отрича тази поезия — защото ако говори за нея, той не може да не спомене някои крупни наши поети от онова време. А те не са му угодни. И затова той я отрича.

А какво е неговото отношение към съвременните поети? Той написа също така няколко статии, вече е написал и студии за нашата съвременна поезия и по-специално за наши съвременни поети. Какви поети се е заел

той да утвърждава? Утвърждава и превъзнася упадъчното творчество, онова, което е отклонение от верния път в творчеството на тия поети, а не това, което е положителното, което е главното и което дава основание да вярваме, че тия хора могат да станат поети, ако работят и се развиват правилно.

Типичен пример е отношението на др. Борис Делчев към поета Георги Джагаров. Това е безпринципно отношение към един поет, член на РМС преди 9 септември 1944 г. Първата стихосбирка на др. Георги Джагаров действително показва, че той е талантлив поет, че е способен. Когато се е обсъждала неговата първа стихосбирка, другарят Делчев прави оценка и извод, че от др. Джагаров поет няма да стане, че не може да се говори за поезия при др. Джагаров, защото липсвало явлението поет. Но само след няколко години, когато др. Джагаров започна да пише объркани, песимистични стихове, др. Делчев напечати студия за др. Джагаров, изведнъж откри у него поета и го превъзнася. Но какво пише сега за Георги Джагаров, кое изтъква в неговата поезия? Не стиховете, свързани с живота и с патоса на нашата страна, а онези, които са отклонение на поета от този патос.

Ние искаме да помогнем на др. Джагаров, той трябва добре да разбере това. Той ми писа тези дни едно писмо във връзка с това, че един от другарите цитирал на съвещанието негово стихотворение. Той ми написа писмо, в което казва, че не е съгласен с оценката за това стихотворение, че то не било песимистично и упадъчно.

За да не изпадне в едностранчивост и субективизъм, аз помолих някои членове на Политбюро и секретари на Централния комитет на Партията да прочетем и обсъдим заедно това негово стихотворение. Искаме другарски да кажем на др. Георги Джагаров, че ние, членовете на Политбюро и секретари на Централния комитет, които четохме стихотворението, не споделяме неговото мнение. Не такава поезия трябва да се пише и не това е характерното за нашето развитие. Не това др. Джагаров трябва да пише, не това очакваме ние като Партия и народ от него. Ние очаквахме стихове, които ще запалят, които ще мобилизират, стихове, които ще стигнат до душата и сърцето на хората. Другарят Джагаров трябва да расте и да се развива като такъв поет. Другарят Георги Джагаров може и ние се надяваме, че той ще стане такъв именно поет.

Какво се получава? Др. Борис Делчев най-напред унищожава др. Джагаров, защото е на прав път, на партийни позиции, а след това, когато др. Джагаров се отклонява, др. Делчев го възкресява. Аз искам да се обърна към др. Джагаров — не зная дали той присъства тук или не, но това не е най-важното — и да му кажа: Другарю Джагаров, не слушай критици като др. Борис Делчев, а послушай Партията и ти ще успееш и ще бъдеш полезен на нашия народ! (Ръкопляскания.)

Очевидно случаят с др. Борис Делчев е такъв, че не се касае само за допуснати отделни пропуски и грешки, а за линия в неговата литературна критика и дейност. Критиците също могат да сгрешат. И когато се касае за грешки, Партията е великодушна. Партията се стреми да помогне да се поправят грешките. Обаче ние не можем да бъдем спокойни, не можем да се помиряваме, когато някои критици използват своето отговорно обществено положение и съзнателно вървят срещу нашата марксистка линия в литературата и изкуството и вместо да помагат, пречат, задълбочават грешките и обричат младите творци на лутания и похабяване.

Другари,

Иска ми се да се обърна от името на Централния комитет на Партията и от моё лично име, бащински да се обърна към всички млади поети, писатели, художници, артисти, музикални дейци: не слушайте критици от рода на др. Борис Делчев, които ви хвалят и превъзнасят до небесата, когато грешите, когато се делите от Партията и народа, когато бягате от живота, а ви ругаят и отричат, когато вървите в крак с Партията, с народа, с живота!

Ние знаем, че творческите дейци дълбоко в себе си живеят с желание и с амбиция да оставят трайна диря в живота на народа. Ние високо ценим и уважаваме това желание, тия амбиции. Но има само един път, който води към това, други пътища няма. Това е: труд, труд и труд, дълбока вяриност към Партията, искрена и честна обич към нашия народ, към работниците, към кооператорите, към тружениците-строители в нашата страна, здрава органическа връзка с живота. С бързана, с шум и външни ефекти никой не е стигнал до голямата литература и изкуство. И никой няма да стигне!

Ние, другари, сме решително против и не можем да се съгласим да се противопоставя младото поколение творци на старото, както виждаме това да се върши сега от отделни дейци на културата, даже на страниците на наши списания и вестници. Някой даже издигат теория, че старите били вече негодни, че техните похвати, техните творчески методи са отживели времето си и следователно те не ни устройват;

че единствени представители на новото, на съвременното, на прогресивното са само младите. Що за постановка е това? Това не е наша, не е комунистическа, не е марксистко-ленинска постановка. Ние сме за сплотяване на всички поколения творци — и стари, и средни, и млади — тъй като пред тях стои една обща цел: задоволяване художествените, естетически потребности на нашия народ.

Позволете ми тук да открия една малка скоба. Главното в живота и в работата на нашата Партия, в нейната идеология — това е човекът. За човека тя е създадена, за трудещия се човек тя работи. Това е главното, основното. Всичко, което ние строим — фабрики, заводи, предприятия — строим ги за човека, за да може да живее добре, да живее щастливо, да живее доволно. Ние сме, които трябва като партийни и държавни ръководители така да мобилизираме силите на народа и да ръководим работите на страната, че да задоволяваме успешно потребностите на нашия народ.

Ние сме задоволяваме все по-добре материалните потребности на народа. Обаче новият човек не може да живее само със задоволяване на материалните потребности. Необходимо е да бъдат задоволявани и неговите културни потребности, неговото естествено влечение към прекрасното. Ето затова задача на Съюза на българските писатели, на Съюза на художниците, на Съюза на композиторите е да организират и подпомагат всички творци в областта на изкуството за създаване на действително богати и разнообразни естетични, културни блага за нашия народ.

Преди известно време в Министерския съвет решихме да започне производството на луксозни стоки, за да се задоволяват потребностите на една част от нашия народ, която желае да се облича по-хубаво, която има повече пари да купува и по такъв начин да ѝ се приберат и парите. (О ж и в л е н и е в з а л а т а.) Хем да се задоволят потребностите им, хем да се приберат парите им. Но, другари, това е временна мярка, това

не е генерална линия на нашето развитие. Генералната линия е всички стоки да бъдат красиви, луксозни и достъпни за всички хора. Ние не можем сега да дадем такива стоки на всички, но наша цел е да дадем луксозни и евтини стоки на всички.

Не бива да се забравя, че се работи за хората, за работниците, за селяните-кооператори, за народната интелигенция.

Следователно не може да бъде критерий и не може да бъде авторитетно едно обсъждане на дадено художествено произведение, проведено в обстановката, създадена от група екзалтирани младежи — „новатори“. Нека да организираме обсъждания в заводите, кооперативните стопанства, в учреденията. Това ще бъдат истински обсъждания. Те ще повдигат ентузиазма и ще вдъхновяват нашите творци за нови победи на фронта на художествената литература и изкуство. (Продължителни ръкопляскания.)

Другари,

Не мога да не обърна внимание на следния въпрос. След Априлския и Ноемврийския пленуми на Централния комитет на Партията ние критикувахме отделни другари и в Писателския съюз, и в други области на изкуството за някои техни неправилни методи в работата. Какво се получи след това? Цялото творчество на тези другари бе обявено за догматично. Никога нашият Централен комитет не е утвърждавал и не може да утвърждава такова чудовищно нещо, не може да обяви, че произведенията на др. Караславов например са догматични. Те са реалистични. Другарят Георги Караславов е голям наш писател, гордост за нашата страна и за нашата партия. (Продължителни ръкопляскания.) *

Кой е казал, че творчеството на др. Христо Радевски е догматично? Кой Централен комитет на Партията е казал това? Кой у нас е правил такива изявления, за да се обяви творчеството на др. Христо Радевски за догматично? Даже да остане само неговото стихотворение „Към Партията“, даже да беше написал само това стихотворение, той ще остане в нашата литература! (Продължителни ръкопляскания.)

А др. Христо Радевски не бива да се сърди за това, че сме го разкрили, няма защо да се сърди. Аз бих му казал: другарю Радевски, горе главата, работи! И бих го посъветвал: прочети стихотворението от Христо Радевски „Към Партията“! (Оживление в залата.)

Ако тръгнем по този път, къде ще стигнем, другари? Тогава ние ще трябва да обявим за догматично и творчеството на другаря Людмил Стоянов. Откъде накъде? Това е голям наш писател и поет. Фигура в нашата литература, гордост за нашата страна. Той заслужено получи званието „Герой на социалистическия труд“! (Продължителни ръкопляскания.)

Така е и с редица други творци, да не споменавам тук всички.

Нека добре да се разбере, че с подобни опити да се бие по наши най-изтъкнати творци-реалисти и по такъв начин да се подкопава социалистическият реализъм, не можем и никога няма да се помирим.

Другари,

Трябва обаче да кажем, че някои редакции особено „се отличават“ в своята дейност за утвърждаване на отклоненията от социалистическия реализъм. И понеже се отличават, не мога да ги пропуска, ще ги отбележа.

Въпросът е например за в. „Отечествен фронт“ и неговия културен отдел начело с др. Дженю Василев.

Би следвало да се постави въпросът: защо в. „Отечествен фронт“ откри такава канонада, такъв артилерийски огън, бих казал, към редица произведения у нас, които имат голямо обществено и патриотично значение? Как така се получи, че това стана именно във в. „Отечествен фронт“, който се чете много. Печатаното в някое списание, например в сп. „Киноизкуство“, малко хора ще прочетат. А в. „Отечествен фронт“ се чете масово.

Ше приведа факти, за да не бъде голословен.

Във в. „Отечествен фронт“ досега другарите не са излезли с оценка за Общата художествена изложба. Те са имали оценка, но хвалебствена, утвърждаваща, която обаче не публикуваха.

Излиза филмът „Царска милост“. Не зная, не съм специалист, може този филм да има слабости, може да няма всички художествени достоинства — това е отделен въпрос. Но, другари, това е един патриотичен филм. Нашият Комсомол широко го използва за патриотичното възпитание на младежта. Монологът на Боян пред царския военен съд се рецитира с голямо вълнение от младежите на комсомолски събрания, обсъжда се. А във в. „Отечествен фронт“ удариха този филм така, че искаха от него нищо да не остане.

Какво става по-нататък? Създаден беше филмът „Легенда за Паисий“ — филм за чутовния патриотичен подвиг на хилendarския монах. Едва излязал на екрана, в. „Отечествен фронт“ се нахвърли върху него с унищожителна статия.

Глас от залата: А филмът е хубав.

Тодор Живков: Филмът е патриотичен. Нека излязат да му посочат художествените недостатъци, каквито сигурно има. Но защо трябва да се унищожава този филм? При това той още не е показан на младежта, на трудещите се. Това е патриотичен филм, хубав филм.

Аз няма да се спирам на сп. „Киноизкуство“. Искам само да отбележа, че там има изглеждат доста сътрудници с неправилни разбирания по въпросите на киноизкуството, а именно на тях сме предоставили да дават оценка на произведенията на нашата кинематография.

Другари,

Какво е положението в кинематографията? Нашата родна кинематография е млада, може да се каже връстник на народната власт. Киното е изкуство с голямо въздействие върху народа и с голямо бъдеще. Имайки предвид това, Централният комитет на Партията и правителството са полагали и ще полагат и за в бъдеще големи грижи за развитието на нашата родна кинематография.

В кинематографията работят способни кинодейци, които са предани на нашето дело. Бяха създадени редица вълнуващи филми, които бяха всеобщо одобрени. Трябва да кажем, че независимо от това в кинематографията се чувствуват псевдоноваторските увлечения може би най-силно. Без да правим разбор, ние искаме да кажем от името на Централния комитет на Партията три неща във връзка с работата на нашата кинематография.

Първо, някои филми повърхностно изобразяват проблемите на нашия живот, личи в тях непознаване на живота, явленията, събитията. Отношенията между хората се дават примитивно, понякога изопачено.

Такива филми нямат успех, те са еднодневки. За съжаление, такива филми не са малко.

Второ, отделни творци правят опити за механическо пренасяне и подражаване в кинематографията на чужди на нашата действителност образци и стилове в кинематографическото изкуство.

Трето, в някои филми се допускат отстъпления от нашите класови позиции, от нашата идейност, проповядва се някаква отвлечена общочовешка идейност, някакъв хуманизъм въобще. С други думи казано, има чужди влияния.

Очевидно тези слабости сериозно спъват развитието на нашата кинематография, поради което тя не може да изгълни своето предназначение. Трябва нашите кинодейци — това ще бъде в техен интерес — по-често да обсъждат своите творения, аз пак ще кажа, с народа, с работниците, с кооператорите, с нашата интелигенция. Колкото повече излизаме от тесните „естетски“ кръгове, толкова по-правдиво ще бъде изкуството, толкова повече ще навлезе то сред народа. (Ръкопляскания).

Няколко думи за нашия театър и нашата драматургия. Аз няма да говоря за успехите на нашия театър и нашата драматургия. Те са големи.

Какво нас ни безпокои? Безпокои ни това, че за съжаление и в театъра, където нашите реалистични традиции са доста силни, има пиеси, в които се представя повърхностно и изопачено нашият живот, има за съжаление, макар и отделни, клеветнически пиеси. И тъкмо тия примитивни, повърхностни, с явни чужди влияния пиеси се сочат от някои театрални критици като постижения, като път на нашата социалистическа драматургия. И някои театри се надпреварват да ги поставят. А пиеси, пропити с комунистическа идейност, се отричат и унищожават. Нима това положение още трябва да се търпи?

Не можем да не отбележим и такъв факт, че в репертоара на редица театри от една-две години проникват пиеси от чуждестранни, западни автори, на шумели там, чиито сюжети, съдържание и идейност не могат да бъдат полезни за идейното възпитание на нашето общество. Ние сме за поставяне у нас на западни пиеси, но от прогресивни автори, такива, които ще ни помогнат да решаваме въпросите за идейно-естетическото възпитание на нашия народ. Но защо трябва да се поставят пиеси, в които няма никаква перспектива, пълни с различни буржоазни и дребнобуржоазни, еснафски тълкувания на съвременните проблеми. Може би някои от тия пиеси имат известно положително значение за хората в капиталистическия свят. Там е друга обстановка. Но за нашите условия те не са подходящи.

Театърът има и друга страна — това е режисурата, това е режисьорският похват. Огромната част от нашите режисьори използват в своето творчество широко метода на социалистическия реализъм и създават, аз бих казал, прекрасни постановки.

Погледнете с какъв интерес се посрещат от нашия зрител, от нашата публика, от нашата общественост повечето от постановките на народния театър „Иван Вазов“, някои постановки на Театъра на въоръжените сили, Младежкия театър, театър „Трудов фронт“ и други театри, които следват реалистична линия. Най-хубавото, което ние видяхме на сцената, е поставено именно от режисьори, които използват в своето изкуство талантиливо и творчески метода на социалистическия реализъм. Но за съжаление има и такива режисьори, които може би от страх да не изостанат,

да не бъдат обвинени в „традиционализъм“ се увличат по някои модни течения в режисурата на Запад.

Какво е характерно за такива режисьори?

Характерно за тях е, че те подчиняват всичко на формата, или с други думи, обръщат нещата с главата надолу. Те подчиняват режисурата не на първостепенното, на главното, на съдържанието, а обратно — на вторичното, на периферийното, на формата.

Главното е съдържанието. Формата се диктува от съдържанието.

Така е и в развитието, да кажем, на икономиката. Развиват се производителните сили у нас, развива се икономиката. Не могат да стоят на едно място и организационните форми, те се развиват заедно с развитието на икономиката. Организационните форми за ръководство на икономиката се определят от степента на развитието на производителните сили. Централният комитет на Партията и Министерският съвет съзнателно подчиняват формите на ръководството на съдържанието, на изискванията на стопанския живот в страната.

Така е и в творчеството. Ако обърнеш работите с главата надолу, ако започнеш с формата, ти вече ставаш жертва на формотворството само за себе си. Такива режисьори стават жертви, грубо казано, на своето влечение към външни ефекти. По този път истинско изкуство не може да се създаде. На такива режисьори трябва да се помогне. Не този е пътят за създаване на истински пълнокръвни спектакли. Големият и широк път за създаване на истинско, голямо театрално изкуство е изпитаният път на социалистическия реализъм, единственият път, по който трябва да се развива нашият театър.

Някои нездрави явления, макар и не в такава степен, има и в музиката.

Пътгом само искам да отбележа, че има отделни чужди влияния и в някои други сектори на идеологическия фронт, например във философията. Но това не е предмет на моето изложение и не е такъв случаят, че ние да го обсъждаме на това съвещание. Може би ще бъде полезно да се поведе и по този въпрос разговор и в нашите философски среди.

Нашата Партия направо и ясно казва: онези, които мислят, че в нашата литература и изкуство могат мирно да живеят и социалистическият реализъм, и формалистическите, абстракционистически течения, неизбежно се смъкват на чуждите за нас позиции на мирно съжителство в областта на идеологията.

ЗА БОЕВА МАРКСИСТКО-ЛЕНИНСКА ЕСТЕТИКА И ХУДОЖЕСТВЕНА КРИТИКА

Другари,

Аз искам по-нататък да се спра на задачите на нашата марксистко-ленинска теория и критика, на нашата марксистко-ленинска естетика. Не реагира своевременно нашата критика, недостатъчно воюва тя против едни или други погрешни възгледи и тенденции в литературата и изкуството. През последните години се напечатаха някои произведения, и то със значителни грешки, които, ако не бъдат посочени, могат неправилно да възпитават и да насочват нашите творци. Аз бих казал нещо повече: ако нашата марксистко-ленинска художествена критика не ги посочи, пак подчертавам — другарски, спокойно, аргументирано — ще минат години и ще се чудят хората как така през наше време такива неща са писани, а никой не е излязъл да ги критикува както се следва. Те трябва

да се посочват, другари. Те не бива да се премълчават, тъй като се касае за принципи въпроси.

Кой е първият въпрос, който искаме да засегнем?

Първият въпрос се отнася до така наречения хуманизъм.

Напоследък въпросът за хуманизма е предмет на редица писания. Кое нас ни тревожи? Не че този въпрос се поставя. Всичко това е хубаво, това е положително. Няма по-големи хуманисти от нас, марксистите, комунистите. Ние сме марксиста, ние сме за истинската свобода, против всякакво робство и всякакви вериги, които са оковавали и оковават човека. И това сме го доказвали, доказваме го и ще го доказваме. Ние държим знамето на истинския хуманизъм. Буржоазията издигна лозунг на братство, свобода и равенство, но тя не осъществи този лозунг. Истинска свобода, братство и равенство могат да се постигнат само при социализма и комунизма. Нещо повече — ние, комунистите, развиваме и обогатяваме понятието този лозунг, обогатяваме хуманизма. Нашият лозунг сега, който е олицетворение на най-висшия хуманизъм, е записан в Програмата на КПСС, това е лозунгът да осъществим Мир, Труд, Свобода, Равенство, Братство и Щастие за всички народи по света. Комунистическият хуманизъм е в основата на нашата дейност и борба. Ние така работим, такова общество създаваме, така го развиваме, че този лозунг да се осъществи в живота, да стане дело.

Но какво се забелязва от няколко години в тактиката на империалистическата пропаганда? Вие знаете, че стават много международни срещи на писатели, художници и други дейци на науката и културата, в които участвуват представители и от нашите страни, и от капиталистическите страни, стават общи фестивали на филми и т. н. Очевидно такива форми на съвместна работа, такава обмяна на опит ще продължават. В тях ще участвуват и от капиталистическите страни, и ние ще участваме. Трябва да кажем, че на тези срещи — много от другарите-писатели са участвували в тях — враговете не излизат да говорят открито срещу нашите творци, срещу социалистическата литература, да водят открита противокомунистическа пропаганда. Не, те там друга тема въртят сега. Темата на хуманизма. Това не е случайно. Цели школи създават на Запад за разработване на тази тема, видни буржоазни учени се занимават с този въпрос. Ако се послушат проповедите им за човека, за хуманизма, не е трудно да се види, че те се опитват да представят човека еднакъв навсякъде: човекът си е човек и в България, и в Съветския съюз, и в САЩ, и във Франция, човекът навсякъде обича, мрази и страда по еднакъв начин. Човекът за тях, това е и фабрикантът-експлоататор, и работникът, и производител на оръжие, и този, който гине от оръжието им, и колониалистът, и робът, — с други думи всички са човеци, хора, защо да се делим.

Проповядват следователно хуманизъм надкласов, абстрактен, общочовешки, хуманизъм въобще. В Америка например от няколко години се преустрои, правят вече свършено други филми. Аз не говоря за огромната булевардна, порнографска, гангстерска и антикомунистическа филмова продукция. Този поток си върви, той им е необходим и за широките народни маси, и за износ. Обаче за интелигенцията те вече имат друга постановка. Изваждат на преден план идеята за хуманизма. Защо буржоазните идеолози и естети ни навират тази теория? Защото се надяват, че на тази въдица най-лесно може да се хване в социалистическите страни някой писател, художник, киномеец и пр. И веднага го сочат, веднага го изтъкват, веднага следват награди и т. н. Случайно ли е това?

Не е случайно. Те искат класовият подход, нашата комунистическа гледна точка, това основно жилище и в теорията, и в практиката да отнемат. Отнемат ли го — другото е вече пихтия, каквото искаш от нея можеш да направиш. Тогава щеш-не щеш минаваш на други позиции, защото не може да има хуманизъм въобще, не може да има човек въобще. Ето каква е работата. Аз си спомням тук, в Централния комитет, се водиха спорове с някои наши кинодейци, които смятат, че ако в своите филми прокарат идеята за хуманизма въобще, то тези филми на Запад ще долучат висока оценка, там ще ги видят, ще ги забележат и вече може да се разчита на утвърждение и популяризиране на авторите. Това е интимната им мисъл. Ние сме спорили с някои от тях за определени филми. И по наш съвет някои от тях са поправени.

Ето, другари, в една или друга степен това сега прониква в отделни материали в нашите списания, в статии, студии и т. н., в отделни произведения на художественото творчество. Аз пак няма да споменавам имена, но това е факт. Вземете, прочетете и ще видите. Говори се за някакъв хуманизъм извън времето и пространството, отвлечено, без класов подход. Това е отстъпление от нашите идейни позиции. А ние в това отношение не можем да отстъпваме. В комунистическата идейност е нашата слава, тя е нашето оръжие. С нея ние се борим. Откажем ли се от това оръжие ние сме безсилни; Тогава реакцията минава в настъпление, империалистите използват отказа от класовите позиции за свой интерес, срещу народа, срещу трудещите се и в техните страни, и в социалистическите страни.

Ние водим борбата против империалистическата идеология не сами, а със съюзници. Ние, другари, сме съюзници, нашите писатели, нашите хора на изкуството са съюзници на комунистическите партии, на прогресивните демократични движения в капиталистическия свят. Със своите произведения, със своите творения, които излизат извън пределите на България, те помагат на комунистическите партии. Те са техни съюзници. И обратно. Прогресивните писатели и творци от капиталистическия свят са наши съюзници тук, в България. Ние ги превеждаме. Те ни помагат в борбата за възпитание на нашия народ в комунистически дух. Да помагат със своите произведения на световното комунистическо движение — в това се състои интернационалният дълг на нашите творци. Редица наши идейно наситени и с високохудожествени качества произведения бяха преведени на Запад и оказват помощ. Сега в „Юманите“ печати романа „Контраразузнаване“ от Андрей Гуляшки. Той имаше успех у нас. Този роман, който не скрива своята комунистическа идейност, сега става съюзник, оръжие на Френската комунистическа партия в нейната борба. Може ли да бъде съюзник произведение с мъглява идея, с колебливи позиции, в което се говори за правда и истина въобще и в което авторът като от огън се пази да не спомене за комунизъм, за партия? Как може такова нещо! За нашите идеи да не говорим, за нашия строй да не говорим, за какво ще говорим тогава? Кой ще утвърждава и ще пропагандира нашия строй? Ние сме, които трябва да утвърждаваме, да пропагандираме нашия строй, нашите човечни, хуманни идеи. На мене се отдаде случай да прочета пет-шест материала, където се разглеждат тези въпроси, но се разглеждат в прикрита, замъглена форма, некласово, неясно. Трябва да се подчертае, това е неправилно. Това заблуждава хората, заблуждава творците.

Изводът е един: В нашата епоха истински общочовешкото, истински хуманистическото е комунистическото, тъй като именно в комунистическото

общество се създават всички условия за най-пълно развитие на човешката личност, на всички най-добри човешки черти и качества. Не бива поради това да разтваряме нашите комунистически идеали в някакви абстрактни и извънкласови идеали, тъй като това неизбежно води до предаване на нашите, комунистическите идейни позиции.

Следващият въпрос — това е въпросът за характера на нашите противоречия. Нито ние, като държавни и партийни ръководители, нито художествените творци, ще можем добре да работим и да изпълняваме с успех своите задължения, ако не разбираме правилно характера на противоречията в нашия живот, ако не разкриваме и анализираме тези противоречия, не се съобразяваме с тях. Защо? Защото целият живот, всички негови сектори са пълни с противоречия. Единство и борба на противоположностите, разкриване и преодоляване на противоречията — това е закон на цялото развитие. Ясно е, следователно, че ако не се разбира правилно характерът на противоречията, те не могат правилно и да се разкриват в произведенията на творците, не е възможно правдиво да се пресъздават явленията.

Какъв е характерът на нашите противоречия? Ние знаем, че на стара, капиталистическа България бяха присъщи остри, антагонистични противоречия. Трудещият се народ водеше непримирима, революционна борба срещу държавната власт и нейните органи, срещу цялата буржоазия. Това беше борба антагонистична, борба между противоположни класи с коренно различни интереси. Тази именно борба, тези противоречия главно писателите-реалисти отразяваха и затуй оставиха жизнени, правдиви произведения. Като един от най-забележителните творци в това отношение ние с право сочим Елин Пелин. Той не беше марксист. Но той чувствуваше дълбоките противоречия в недрата на капиталистическия строй, виждаше ги, правдиво и неповторимо ги изобрази. Сочим Вазов и други писатели-реалисти, да не говорим за нашите пролетарски поети и писатели. Ето тези противоречия, тази борба главно характеризираше тогавашния живот. Борба антагонистична, на живот и смърт между трудещите се и експлоататорските класи. Художественото изобразяване на тази борба съставляваше и основното съдържание, сърцевината на творчеството на най-добрите наши писатели-реалисти в миналото.

Какви са нашите противоречия сега? Заедно с ликвидирането на експлоататорските класи у нас изчезнаха антагонистичните противоречия. Сега между Партията и народа има пълно единство. Народът изцяло подкрепя политиката на Партията и правителството, защото тя изразява неговите коренни интереси. Но в нашето социалистическо общество има и ще има противоречия. Това са обаче неантагонистични противоречия. У нас възникват и ще възникват противоречия между старото и новото, между отрицателното и положителното, между отживяващото и раждащото се, води се и ще се води борба срещу всичко онова, което спъва нашето социалистическо развитие. Но характерът на тази борба е вече съвсем друг. С други методи и средства ние разрешаваме неантагонистичните противоречия. Цялата политика на Партията, на правителството, трудът и усилията на народа са насочени сега към утвърждаване на новото, към преодоляване на трудностите, към премахване на грешките и слабостите. Заедно с това ние водим непримирима борба и срещу влиянието на буржоазната идеология, на проявите на врага — открити и прикрити — на идеологическия фронт. Основна грижа на Партията е своевременно да разкрива противоречията в нашия живот, да мобилизира енергията и твор-

чеството на целия народ в борбата за тяхното преодоляване. Неразбира-
нето на характера на нашите противоречия, на методите и средствата, с
които следва да се преодоляват, неизбежно води до изопачаване на нашата
действителност, до черногледство и безперспективност.

Другари,

Някои творци се опитват да вземат стари образци и стари образи от
миналото и да ги присаждат в сегашната наша обстановка. Правилно ли е
това? Да се позовем пак на Елин Пелин. Да вземем неговите герои Пижо
и Пендо. Елин Пелин сблъсква Пижо и Пендо с чорбаджията на село,
сблъсква ги с бирника, сблъсква ги с държавата, която е дълбоко чужда
на хора като Пижо и Пендо. И в това е силата на Елин Пелин като реалист,
че той в този сблъсък ни даде именно тогавашната система, обществената
система и движещите сили на тази система. Но ако вземем Пижо и Пендо
сега, в нашата действителност и се опитаме да ги сблъскаме така, както ги
сблъска Елин Пелин, с нашата народна власт, с нашата Партия, с дейците
по места, какво ще се получи? Това ще бъде изкуствено. Това няма да бъде
реалистично произведение. Нещо повече, това ще бъде черногледство,
клеветничество. Друго не може да бъде. И въпреки цялата несъстоятел-
ност на подобни тези, отделни автори се опитват да сблъскват изкуствено
построените си герои с народната власт и, може би против волята си,
изкарват, че народната власт представлява такава институция, която е едва
ли не срещу народа.

Или да вземем друг пример. Някои другари се увличат по италиан-
ския неореализъм. Не са прави онези, които отричат изцяло неореализма.
Той не е последователен докрай художествен метод, но той в капиталисти-
ческите страни, в ония условия, може да играе ролята на наш съюзник.
Какво значи обаче отказването от социалистическия реализъм, та макар
и в името на тоя прогресивен в буржоазните условия неореализъм? Това
значи отказване от по-съвършения метод за сметка на по-несъвършения,
това в края на краищата означава принизяване на комунистическата идей-
ност, свличане върху позициите на обективизма и — в творческата прак-
тика — изопачаване на нашата действителност, черногледство и оклеветя-
ване на нашия живот.

Няколко думи за сатирата. Има ли в нашия живот място за сатирата?
Не само че има, но ние сме заинтересовани, тя на нас ни е необходима,
много необходима, жизнено необходима в борбата за утвърждаване на но-
вото, за възпитанието на човека, в борбата за преодоляване на недостатъ-
ците, слабостите и грешките, на отрицателното в нашия живот. Следова-
телно, ние като Партия и държава сме заинтересовани да насърчаваме
развитието на сатирата. Сатирата винаги е била и не може да не бъде
остро оръжие, хирургически нож в ръцете на прогресивната и демокра-
тичната световна и наша литература за изрязване на гнилото в живота.
Вие знаете изказването на Маркс, че човечеството се прощава със своето
минало, като се смее. От сатирата няма защо да се плашим. Ние трябва да
свикнем с нея, колкото някои работи и да са ни неприятни и горчиви.
Трябва да се въоръжим с търпение, някои неща трябва да преглътнем,
защото сатирата си е сатира, тя не може да хвали.

Но ние знаем, че сатирата е нож с две остриета. Ние искаме тя да бъде
с едно острие, а не с две, и с него да режем. Защото ако тя е с две остриета,
може да направи поражение, когато се оперира с нея. Целият въпрос е —
на кого служи сатирата, срещу кого е насочено нейното острие. Аз имам

една среща с др. Радой Ралин. Разговаряхме с него и след това му казах: „Слушай, всичко това е хубаво, аз съм напълно съгласен, но — от партийни позиции“! Той заяви: „Правилно, от партийни позиции“.

Другари, кой у нас има нужда от сатира, която ще всява песимизъм, отчаяние и неверие в нашата действителност? Такава сатира ще бъде вредна. На нас ни е необходима сатира, която няма да отчайва хората, а ще им помага да видят слабостите, да се посмеят над тях и да се заемат с тяхното преодоляване. Сатирата може да бъде и най-остра, но да бъде наша, да не руши, а да укрепва това, което създаваме.

Аз искам да си послужа с един пример. Ние критикуваме сега нашите строителни и монтажни организации за това, че забавиха строителството на някои пускови обекти. Неотдавна имаше специален пленум на нашия Централен комитет, който мина много драматично, с много сериозна критика на недостатъците в областта на строителството. В печата също така се поместват критически материали, дори някои остро критически. Когато ги чета, аз се питам: какви са тези хора, които стоят на строителните обекти, не могат ли да видят тези неща? Може ли обаче от тези случаи да направим извода, че се проваляме, че нашите кадри са негодни? Това би било обиди и клевета срещу нашите строители и монтажници, срещу тези, които ръководят нашето строителство. Тази година в чест на Първи май се предвижда да влязат в строя 14, а до края на годината — 30 нови крупни обекти и 30 разширения на съществуващи обекти в нашата страна. (Ръкопляскания.) Това леко ли е станало? Нима то не е резултат на творчеството, на труда и на героизма на тези хора? Аз бих протестирал с цялото си същество срещу такава сатира и такава критика, която ще представи работите изопачено, която клевети!

Или да вземем друг пример. През време на култа у нас се извършиха безобразия в областта на правното дело и съдебната практика. Но аз бих възразил, и не само аз, Централният комитет на Партията, целият наш народ би възразил, ако някой се опита да твърди, че през този период у нас не е имало демокрация. Дори при наличността на извършените безобразия, демокрацията у нас през този период не може да се сравнява с никаква буржоазна демокрация, защото господар на страната у нас беше и си остава народът, трудещите се маси. В коя капиталистическа страна това е така?

Разчиствайки след Априлския пленум извращенията във всички области на живота, ние се натъкнахме на следния факт в правната теория. Тя утвърждаваше, че едва ли не главната цел на нашето правораздаване е защитата на социалистическата собственост. Това не е вярно и не може да бъде вярно. Главното е човекът, грижата към човека, гарантиране на неговата свобода, творчество и развитие. Затова строим социализъм — за човека, а не за друго. Ние оправяме законодателството, преглеждаме затворници пуснахме, в затвора останаха рецидивистите. Това не значи, че в бъдеще няма да има хора, които да отиват в затвора. Ще има. Шотиват в затвора ония, които нарушават законите и вършат престъпления. Но ние имаме и други средства и начини за въздействие върху онези, които са извършили дребни нарушения — това е нашата общественост, силата на общественото въздействие. Както виждате, ние успешно борим и преодоляваме слабостите и недостатъците. Нашата страна върви напред, нашият строй укрепва, с увеличаването на нашата икономическа мощ расте благосъстоянието на хората. Но от това, разбира се, съвсем не

следва, че ние нямаме трудности, недостатъци, слабости в работата. За тяхното преодоляване ни е нужно и остро оръжие на сатирата.

В нашия разговор др. Радой Ралин предложи да се свика съвещание по въпросите на сатирата. Аз съм съгласен и желая да участвам в такава среща. Сатирата ни е нужна, ние ще ѝ помагаме да се развива така, че да бичува недостатъците и да помага в нашето движение напред.

У нас нашумя спектакълът на Сатиричния театър „Импровизация“. Никой не е смятал да забранява тези импровизации. Такова нещо не е имало. Но се говореше, че Централният комитет на Партията ще спре този спектакъл. И може би др. Радой Ралин е допринесъл за тази работа. Той положи доста усилия в това отношение. Директорът на театъра е отстранил някои неща, които го смуцавали. Ние смятаме, че поправките, които директорът на Сатиричния театър е направил в „Импровизация“, са правилни. Но дори и да не беше сторил това, ние щяхме да пуснем спектакъла. Ние сме длъжни обаче да поговорим с авторите на „Импровизация“ и изобщо с нашите сатирици. Не може да се бие така по нашите кадри, да се представят в отрицателна светлина нашите дейци като цяло, да се обобщава по този начин. Къде ще отидем, ако правим така? Това означава неизбежно да се насочи творчеството на някои творци срещу тези, които стоят начело в борбата на народа за социализъм и комунизъм. Сега няма чорбаджии и бирници — удрайте по кадрите! Ние не можем да се съгласим с такава „сатирична“ линия.

Друг въпрос, който често неправилно се осветлява в нашия печат, е въпросът за националния облик на нашата социалистическа култура.

В последно време в някои теоретически и критически трудове си пробива път теорията, че националната форма на социалистическата култура е вече ненужна, остаряла, надживяна, че тя отстъпва своето място на някаква си „общосоциалистическа“ и дори „общочовешка“ култура. Такова нихилистично отношение към националното в социалистическата култура няма нищо общо с марксизма-ленинизма. Очевидно такива другари не само избързват, но и неправилно си представят развитието на социалистическата култура в близкото и по-далечно бъдеще.

Човечеството ще дойде един ден до създаването на единна общочовешка комунистическа култура. В това няма никакво съмнение. Но това няма да стане по пътя на изкуственото ликвидиране на националните различия в културата на социалистическите страни, с административни мерки, а по пътя на всестранния разцвет на националните комунистически култури, по пътя на тяхното все по-голямо сближаване и сливане.

Следователно в никакъв случай не може да се отрича и пренебрегва националният характер на нашата съвременна социалистическа култура. Искат не искат другарите, които утвърждават противното, навлизат в блатото на космополитизма. Техните теории на практика ни карат да се откажем да създаваме образа на българина — труженик на социализма, а да пишем за някакъв несъществуващ труженик на социализма изобщо, да ги послушаме, значи да се откажем да изобразяваме нашия социалистически строй в България така, както той се е сложил и развивал, да се откажем от своята история, да се откажем от героичните борби на нашия народ. Това значи да създаваме изкуство изобщо, изкуство, непонятно и чуждо на народа, да тръгнем по пътя, който ни сочат западните буржоазни естети. Такава е логиката на тази крайно вредна и опасна теория.

Другари,

Такива са някои от фактите, които нас ни тревожат. Ние смятаме, че не бива да се примиряваме с тях, че трябва да се води борба не със старите методи, но системна, настойчива, енергична борба за тяхното преодоляване.

Нас много ни учудва, че някои хора се опитват да оправдаят отклоненията от партийната линия, за които говорихме, с решенията на XX и XXII конгрес на КПСС, с решенията на Априлския пленум на ЦК на БКП и VIII конгрес на нашата Партия. Другари, ние, всички членове на Политбюро и на Централния комитет, сме участвували в разясняване решенията на Априлския пленум, в подготовката на VIII конгрес на Партията. Аз не зная такъв Априлски пленум и такъв VIII конгрес на Партията, които да са давали такава линия. Не само че не зная, но не може да има такъв пленум и такъв конгрес на Българската комунистическа партия!

(Продължителни ръкопляскания.)

Другари,

Ролята на идеологията, на литературата и изкуството в обществен и политическия живот непрекъснато нараства. Тяхната стойност вече се равнява на стойността на големите политически събития. Ето такъв пример: известно е, че в миналото науката, литературата и изкуството не са представлявали интерес като събитие, като новина за печата и телеграфните агенции. Обект на тяхната дейност са били политическите, военни и стопански новини и събития.

Но през последните години се налага фактът, че наравно с политическите, икономическите и военни събития и новини печатът и телеграфните агенции все повече и повече предават новини и коментари за явления от науката, литературата и изкуствата. И още по-важното е, че става обикновено нещо новините и събитията от областта на науката, литературата и изкуството много често да имат предимство. Изявления, изказвания и статии на дейци на литературата и изкуството се предават от печата и агенциите наред с изявленията и речите на политиците.

Радиото и телевизията отделят ежедневно значително място на проблемите на литературата и изкуството. Печатът в целия свят не само че създаде специални отдели, но почти всички вестници създадоха огромни седмични притурки, макар че всеки ден отделят значително място на своите страници по въпросите на литературата и изкуството. И всичките информации, бележки, рецензии, критики и проблемни статии в тази област се занимават главно с идейната и политическата страна на литературата и изкуството.

Всичко това говори каква първостепенна роля на литературата и изкуството отреждат западните идеолози в идеологичната битка между капитализма и социализма. Те дори измениха методите на работа на своите идеологични и разузнавателни централи. Методът на пряката вербовка на дейци на литературата и изкуството вече се изоставя като груб, неподходящ, оскърбителен и нахърняващ достойнството на твореца. Прилага се сега методът на „сближаване“ с дейците на културата, като по този начин се влияе и откъсва творецът от неговите класови идейни и художествени разбирания и позиции.

И още нещо — империализмът и неговите идеолози, които, от една страна, с всички средства се стараят да провалят курса на мирно съвместно

съществуване между социализма и капитализма, от друга страна, полагат отчаяни усилия да постигнат в социалистическия свят съвместно съществуване между буржоазната и марксистко-ленинската идеология, особено в литературата и изкуствата, поради тяхната особеност и специфика.

Речта на др. Н. С. Хрущов удари в самата същност на тази буржоазна политика, стратегия и тактика в областта на литературата и изкуствата.

Няма да бъде пресилено, ако се каже, че тази забележителна реч на другаря Хрущов, която постави ударението върху чистотата на идеята, на политическата страна на социалистическата литература и изкуство, западните идеолози почувстваха остро в самото сърце на своята политика, стратегия и тактика.

И затова срещу нея сега излязоха всички тежки оръдия — най-големите и влиятелни вестници на капиталистическия свят: американските вестници „Ню Йорк таймс“ и „Ню Йорк хералд трибюн“; английските „Таймс“, „Икономист“ и „Обзървър“; френските „Монд“, „Експрес“; западногерманският „Ди Велт“; швейцарските „Журнал дьо Женев“, „Ное Цюрих цайтунг“. Излязоха те не само с ежедневни информации, реплики и бележки, излязоха с поредица от уводни и други големи статии.

Бяха изоставени на заден план всички политически и стопански събития и проблеми и на първо място бе изнесена атаката срещу речта на другаря Хрущов. И тая атака продължава.

Съвършено ясно е, че литературата и изкуството станаха първостепенни фактори не само в отделната страна, но и в международния политически живот.

Времето, в което живеем, повелително изисква от всеки деец на литературата и изкуството едновременно да бъде добър и талантлив творец, но и добър и талантлив политик в творчеството си.

Ако добре се разбере и осъзнае тази повеля на времето, значи, че сме разбрали главното за същността, характера, облика и пътя, по който трябва да се развива нашата литература и изкуство.

Може би някой ще каже: няма ли това да отклони литературата и изкуството от тяхното предназначение, не означава ли това въвеждане на неправилни методи в ръководството на литературата и изкуството, методи на командване и администриране, не води ли това до ограничаване свободата на твореца?

Ние смятаме, че подобни опасения са неоснователни.

Централният комитет на Партията, имайки предвид спецификата на художественото творчество, в своята дейност на фронта на литературата и изкуството се ръководи от указанието на Ленин, че, литературната работа най-малко се поддава на механическо изравняване, на нивелиране, на господство на мнозинството над малцинството. . . че в тази работа е безусловно необходимо да се осигури голям простор на личната инициатива, на индивидуалните склонности, простор на мисълта и фантазията, на формата и съдържанието“.

Но да се даде простор и свобода на художественото творчество съвсем не означава да се откъсват литературата и изкуството от борбата на Партията и народа за победата на социалистическия строй, от партийната политика и ръководство.

Не друг, а Ленин, който така страстно воюваше против всякакво декретиране в литературата и изкуството, за простор на личната инициатива и склонности, окачестви като проява на буржоазно-интелигентски индивидуализъм крясъците на някои истерични интелегенти, че партий-

ното ръководство принизява, обездушава и бюрократизира свободната идейна борба, свободата на критиката, свободата на литературното творчество.

Такива гласове могат да се чуят и сега. Но и сега те не са в съответствие с интересите на работническата класа, на прогресивните сили и комунизма, както не бяха в съответствие с интересите на пролетарската борба по времето на Ленин.

Прав беше и прав си остава Ленин: „Литературната работа трябва да стане част от общопролетарското дело. . . съставна част на организирания, планомерна, обединена социалдемократическа партийна работа.“

На съвременния етап от развитието на човечеството, характерен белег на който е неговото преминаване от капитализма към социализма, прогресивната литература и изкуство могат да бъдат могъщи оръжия в борбата против реакцията, за социален прогрес и комунизъм само ако те се намират под идейното въздействие и ръководство на авангарда на международната работническа класа — комунистическите и работническите партии.

Другари,

Както виждате, пред нас стои голяма, сложна и отговорна задача. И тази задача може да се реши само ако се обединят силите на Партията, силите на творческите съюзи и институти, на целия идеологически фронт. Борбата против буржоазната идеология не е конюнктурна борба. Да браним чистотата на марксистко-ленинската идеология, на нашата велика комунистическа теория — такъв е нашият първостепенен национален и интернационален дълг като комунистическа партия и като социалистическа държава. Тази борба ще продължава дотогава, докато съществува капитализъм и буржоазна идеология. Може би някои смятат, че тази борба ще трае ден до пладне — ще се произнесат речи, ще се напишат статии, а след това всичко ще си тръгне по старому. И, следователно, каква трябва да бъде според такива хора тактиката? Тактиката според тях трябва да бъде: „Мълчание, майката му е мълчание сега, докато мине вятърът, а след това ще си продължим работата по старому.“ Тези хора дълбоко се заблуждават. Това няма да стане, тази тактика няма да мине. Нашето настъпление против буржоазната идеология никога не е спирало и няма да спре. То ще продължи докато има капитализъм и империализъм. Иначе ние няма да бъдем комунистическа партия, иначе ние няма да бъдем марксистко-ленински, няма да бъдем комунисти!

НА ВДЪХНОВЕНА РАБОТА ЗА НОВИ ПОБЕДИ НА ИДЕОЛОГИЧЕСКИЯ ФРОНТ

Другари,

Желая още един път да подчертая: идеологическият фронт е за нас, за нашата Партия един от основните фронтове в строителството на социализма и комунизма. Партията и нейният Централен комитет винаги са проявявали и проявяват особена грижа за усъвършенстване на всички видове идейни оръжия. Всички средства за идеологическо въздействие — пропагандата, агитацията, печатът, радиото, телевизията, киното, науката, литературата и изкуството — са призвани да служат на комунистическото възпитание на трудещите се, на младежта. Идеологическата работа в наше време става все по-могъщ фактор. И това е закономерно. Колкото по-висока е съзнателността на всички членове на обществото, толкова по-пълно и по-широко се проявява тяхната творческа активност. Във високата идей-

ност, в творческия революционен дух е силата на строителите на новия живот.

Сега пред нас, пред Партията, пред Комсомола и училището, пред творческата интелигенция, пред културните институти и обществените организации стои високо отговорната задача за цялостното и всестранно подобряване на работата за комунистическото възпитание на младежта. Следва да направим всичко необходимо за пресичане на буржоазното влияние, да не допускаме повече то да нанася каквито и да било вреди в никакъв сектор на нашата работа, каквито то би могло да нанесе, ако не вземем мерки. Нужно е навсякъде да се създаде такава обстановка, при която младежта да не търпи, сама да гори недостойните прояви на отделни младежи в своите редове. Ние следва да създадем всички условия за още по-пълнокръвен живот на нашата младеж, да ѝ създадем още по-благоприятни условия да се труди, да се учи, да спортува, да се весели.

При това не можем и не бива да мерим сегашната младеж със стария аршин, с аршина от онова време, когато ние бяхме младежи. Времената се измениха коренно и ние трябва да се съобразяваме с това. Нужно е още по-добре да учим младежта на труд. Трудът най-добре възпитава. Но само това не е достатъчно. Младежта е любознателна, тя иска да се учи и ние трябва да създадем още по-добри условия за това.

Младежта в същото време иска да спортува и да се весели.

Не бива да забравяме, че физическата култура и спортът са едно от много важните средства за правилното комунистическо възпитание, за борбата против чуждото влияние сред младежта. По силата на естествените закони младежта се стреми към физическата култура и към спорта. А Комсомолът, училището и другите организации и институти трябва да задоволяват тези стремежи, правилно да оценяват голямото въздействие на физическата култура и спорта за възпитанието. Чрез развиване на по-богата спортна дейност, Комсомолът ще разширява своето влияние и ще въздействува на по-широки слоеве от младежта. Комсомолът трябва да отива при младежта там, където тя работи и учи, където се весели и спортува, да бъде организатор на нейното ежедневие.

На физическата култура и спорта е необходимо да се гледа и като на мощен фактор за повишаване работоспособността и дълголетието на трудещите се, за подготовката им за отбраната на Родината, като фактор за създаване свършени и красиви хора.

Да се подчини физическата култура на здравето и дълголетието на народа и младежта, да растат поколенията физически силни и жизнелюбни, да бъде българската нация здрава, силна и красива — ето главната линия на развитие на физкултурното движение.

Това е главният извод, който трябва да направят от решенията на VIII конгрес на Партията организациите и ведомствата, призвани да работят и се грижат за физическото възпитание на нашия народ, за повишаване на физическата му дееспособност.

Въпросът за най-широкото внедряване на физическата култура сред младежта и трудещите се е много важен въпрос за държавата и Партията, жизнен въпрос за нацията.

Особено належащо е да усили своето внимание към проблемите на физическото възпитание Министерството на просветата и културата. Нам са ни необходими както духовно развити и комунистически възпитани, с всестранна култура и знания, така и физически здрави и хармонично развити граждани. Не бива повече в нашите училища физическото възпи-

тание и телесното развитие на подрастващите да се поставя на втори план. Още по-голямо внимание на тези проблеми трябва да отделят всички държавни органи, Българският съюз за физическа култура и спорт, професионалните съюзи, Димитровският комсомол, народните съвети и Отечественият фронт.

Всички тези въпроси, свързани с възпитанието на подрастващото поколение, ние трябва да разглеждаме цялостно, комплексно, изхождайки от интересите и равнището на сегашната младеж. Едно време, когато ние бяхме млади, пред нас стоеше въпросът накъде да тръгнем, как да си осигурим прехраната, стоеше въпросът за облеклото, стоеше въпросът за работата. Тогава имаше безработица. Днес такива въпроси пред младежта не стоят. Тя живее при нови условия. Младежта сега се храни несравнимо по-добре от миналото, младежта може да си намери работа, може и да се учи, нейната култура, нейната душевност е друга. Ако не се съобразяваме с това, ние ще направим грешка.

Разбира се, младежта трябва да знае да играе народните хора. Сега много се говори за динамични танци. Според мене ръченицата е един от най-динамичните танци в света. Как хубаво я описва Елин Пелин, как живо я е нарисувал Мърквичка! Това е изключително динамичен танец.

Но и ние не можем да караме младежта да играе само ръченица или „Дайчовото хоро“. Нужни са и нови танци. Известно е, че в Италия, в Англия, в някои други страни върху основата на народните танци са създали нови съвременни динамични танци, за да се отърват от американските дивашки танци, тъй като хората дори и в буржоазните държави виждат вредата, която те нанасят. Още повече това трябва да направим ние, нашите композитори и хореографи. Ние можем и трябва да създадем свои съвременни танци, да използваме танците на Съветския съюз, на другите социалистически страни.

Така стои работата и с масовата песен. На нас са ни нужни песни, които младежта по цялата страна да запее, песни, които да отразяват сегашния живот.

Изобищо целият наш фронт трябва сериозно да се заеме с тези въпроси. Празнината, която сега съществува в тази област, трябва постепенно да се запълни, като се гонят и изтласкват проникналите тук-таме прояви на буржоазното, пошлото, което покварява част от нашата младеж.

Трябва сериозно да се подобри работата на Комсомола, да се преодолее известният формализъм, който съществува в неговата дейност. Комсомолът често пъти работи с едни и същи методи и похвати и с работническата младеж и със селската младеж, и с учащите се, и със студентската младеж. Но това отслабва интереса у младежите, намалява ефекта от организаторската и възпитателната работа на Комсомола.

Трябва да се повиши ролята на училището. Да се повдигне решително инициативата и отговорността на директорите и учителите, в това число и на преподавателите във висшите учебни заведения, за възпитанието на учащите се. Училището следва не само да обучава, но и да възпитава, да създава комунистически мироглед и висока естетическа култура у младежта. Трябва сериозно да се повиши дисциплината. Ние няма да прилагаме спартански методи. Но спомнете си времето, когато бяхме ученици. Мислимо ли беше ученици и ученички да се разхождат по улиците до полунощ? Директорите и учителите носят отговорност за възпитанието на младежта. В училището трябва да има ред и дисциплина; има правилници, които следва да се уважават и спазват.

Трябва да се повиши и ролята на обществените организации, на Отечествения фронт. Нужно е по квартали да се създадат комисии, които да се грижат за младежите, завършили 8-и клас, да ги настаняват на работа или в училище, да полагат специални грижи за младежите, които са се разпуснали, да им помагат. Особено важно е да се засили ролята на семейството за възпитанието на младежта.

Следва да признаем, че и в работата на Партията сред младежта има много формализъм. Ние се срещаме с младежта обикновено на митинги, на събрания, на чествувания. А трябва да дружим с младежите, да ги опознаваме, да ги знаем поименно, да знаем наклонностите и влеченията им, да им помагаме. Грижи, конкретни грижи трябва да се полагат за нашата младеж, за нейното възпитание.

Голяма е и ролята на творческите съюзи в цялата тази възпитателна работа.

Другари,

Ние смятаме, че в творческите съюзи сега трябва да продължи работата за укрепване единството на творческите работници върху принципна основа, върху линията, която сочи нашата Партия, Политбюро, линия, която беше развита и в последната реч на другаря Хрущов.

В работата на нашите творчески съюзи следва да се осъществява широка колективност и демократичност, да се повишават грижите към човека-творец. Да не се жалят сили и време, за да се помага на отделните дейци на литературата и изкуството, които допускат едни или други грешки и отклонения. При последните разговори в Централния комитет на Партията с творческите работници бе подчертано, че най-добрите утвърдени наши творци следва да оказват много по-голяма помощ на помладшите, да помагат за правилното им развитие. Ние поддържаме тази идея.

Трябва още повече да се издига ролята на марксистко-ленинската естетика, да се засили работата за естетическото възпитание на народа, на младежта.

Наша задача сега е на целия фронт на литературата и изкуството да закипи високо идеен по съдържание и богат по форма живот. Не бива по никакъв начин борбата против проявите на чуждото влияние в изкуството, литературата, театъра, киното и сатирата да води до сковаване на творчеството на нашите писатели, художници и кинодейци. Нужно е именно сега да се разкрийват още по-широки простори за творчески търсения, дрзновения, за създаване на силни и оригинални творения. Да се създава навсякъде обстановка на творчески обсъждания, на търпимост и уважение на другото мнение, да се разгръща колективният ум на нашите творци, но винаги върху принципни идейни позиции, винаги върху позициите на марксизма-ленинизма, на социалистическия реализъм — това сега е жизнено потребно.

Задача на творческите съюзи, на всички дейци на културата и изкуството е непрестанно да се борят за чистотата на марксистко-ленинската идеология, за всестранно развитие на литературата и изкуството на социалистическия реализъм — литература и изкуство на революционната правда, на художественото майсторство, на най-човечните, комунистическите идеали. Да служи на народа, на великите идеи на комунизма — това е най-благородната, най-възвишената цел на нашата литература и изкуство!

Другари,

Ние смятаме, че разговорите в Централния комитет на Партията бяха много полезни. Бяха изказани много верни мисли. Правилно и нужно е сега тези разговори да се пренесат и да продължат във вашата собствена среда — в творческите съюзи и идеологическите институти, на целия наш идеологически фронт. Нека те се водят сериозно, принципиално, с чувство на загриженост, на отговорност пред Партията и народа. Трябва да се разработят и проведат в живота такива практически мерки от творческите съюзи, от колективите на работниците във всички сектори на фронта на изкуството и културата, които ще представляват истинска бариера за проникване на каквото и да е упадъчно буржасно влияние, ще помогнат за създаване на вълнуващи, ярко партийни и народни произведения.

Нужно е тези разговори да излязат извън творческите съюзи, да се пренесат в окръжите, сред народа, да се мобилизират всички наши сили, за да осигурим нов подем на целия идеологически фронт. Народът ще помогне да се влее нова живителна струя в този голям творчески разговор, струята на великото и вълнуващо ежедневиe на нашето социалистическо строителство. Нужно е всички ние с още по-голяма сила и енергия да служим на делото на Партията, да даваме своя принос в борбата за изграждането на социализма и комунизма в нашата Родина! (Продължителни ръкопляскания.)

На работа, другарки и другари, на неуморна и вдъхновена работа — в името на народа, в името на комунизма, под знамето на настъпващия и побеждаващ по целия свят марксизъм-ленинизъм! (Бурни, продължителни ръкопляскания. Всички стават.)